

EESTI RAHVA ÜHISABIS AVALDUB RAHVA JÕUD!

Annetaja: *U. Tammi*
Aadress: *Tartu*

E. LAIDSAAR

**VILMINE
RING**

NOOR-EESTI

RAHVARAAMAT NR. 7 (19)

Ilmub 6 nr. aastas

Tellimishind kr. 4.50 aastas, kr. 2.25 poolaastas,
üksiknumber kr. 1.—

Vastutav ning tegev toimetaja **E. Roone**
Väljaandja **O.-ü. „Noor-Eesti Kirjastus“** Tartus
Tartus 10. juunil 1938. a.

V I I M N E R I N G

EERIK LAIDSAAR

VIIMNE RING

SPORDINOVELLE

O. 96

F-149

15

NOOR-EESTI KIRJASTUS TARTUS

2

Tartu Riikliku Ühiskond

Raamatukogu

91004

Stardijoonetele asudes närveldab Rein Jaska tugevasti. Kummaline: kunagi varem pole ta tundnud seda nii suurel määral, ebamugavat, palaviklikku värinat kõigis liikmeis. Jalad on nõrgad, otsekui oleks keegi nähtamatu imenud põlvist kogu üdi, ja pea pööratab nagu raskest veinist. Tuhanded inimkogud tribüünil ja seisuplatsidel paistavad ainsa mustjashalli voogava massina staadioni ümbritsevate põlispuude tumerohelisel taustal.

Jaska julgustab end naeratusega. Küllaltki kogenud võistlejana ta tunneb stardipalaviku omadusi: juba käskluse juures „Valmis!“ haihtub kogu seni nii häirinud ebamugavustunne, säilib vaid treenitud lihastemasin, mille juht, aju, sisaldab vaid ainsa mõtte: mitte hilineda stardiga, tabada lähetaja püstolipauk momendilise täpsusega.

— Algab 1500 meetri jooks! Algab 1500 meetri jooks!

Tohutu ruupor teatab seda igasse nelja kaarde peakorraldaja hääle kotes üle tuhandete, kes täidavad astmeliselt tõusvaid isteplatse, avaraid loože ja katusealuseid suurel tribüünil,

palistavad külge külje kõrvale surutuina staadioni ümbritsevat puubarjääri ja tunglevad eemal, väravate ja aia taga, kus korrapidajail on küllaltki tööd pääsметeta spordihuviliste vaoshoimisega.

Algab 1500 meetri jooks — tänaste suurvõistluste peanumber. Tribüüni merekohin muutub vaiksemaks, viis tuhat silmapaari on suunatud ainsasse punkti — matilt läikivale metall-esemele lähetaja ülestõstetud käes.

— Ajamõõtjad: valmis olla!

Nüüd see algab! Jaska tunneb, kuis palav hoog läbib keha. Iga lihas on tagasipainutatud terasvedru, valmis esimesel hetkel paiskama välja kogu pinge, mis tulvab praegu veel püstolitorus peituva lähtelasu taga kui tammist tõkestatud veemass. Peaks õnnestuma lähe!

Võistlejaid on kakskümmend üks. Mitte palju hooaja suurimate võistluste kohta, kuid selle eest sisaldab see kakskümmend üks endas kõrgeimat kvaliteeti. Ainult valitud mehed, eliidimehed, kes harjutanud ja söeradu sõtkunud aastaid, kes viimased kuud pühendunud ainult ühele mõttele: anda oma parim suurel staadionivõistlusel.

— Kohtadele!

Jooksjad seisavad kolmelt realt. Hendriksonil vedas loosiga — ta sai siseraja esireas. Ka meister Raatmaa on seal, kuna teistest nimeka- maist Kullend ja lätlane Durgis peavad startima esimeste selja taga. Milline heitlus tuleb kohtade sissevõtmisel pärast stardipauku! Täna kukub rekord, seda usub Jaska veendunult.

— Valmis!

Kui palju šansse on täna? Suudab ta teot-
seda oma taktika kohaselt, või võetakse juba
algul nii tugev tempo, et kõik tuleb jätta olu-
korra hooleks?

Pikkade treeningukuude jooksul on Jaska
oma kujutelmas kümneid, sadu kordi joosnud
läbi võistlusmaa. Nagu peeni niite on ta pu-
nunud kokku, meeter-meetrilt ehitades üles tak-
tika, lähtejoonest kuni lõpulindini... Algul
spurt, järsk, kuid lühike pingutus, paarikümne-
meetrite kiirsööst. Vaja võtta sisse viies või
kuues koht... Kaks ringi tempot pidada, kol-
mandal jõu säästmiseks teadlikult tagasi hoi-
duda ja viimasel alustada lõpuspurti, paisates
kõik jõutagavarad välja lõpusirgteel. Raatmaa,
Kullend, Hendrikson, Durgis? Kuidas jooksevad
nemad, need favoriidid? Ons üldse šansse
Jaskal?

... Pauk!

Kakskümmend üks vaikselt ja tardunult,
pingutatud vibudena kohal seisnud inimmasinad
paiskuvad ette nagu tohutust katapuldist las-
tuna. Välguvad õlad, käed, pead. Nelikümmend
kaks naelkinga rebivad jooksutee šlakki.

Kellegi küünarnukk annab Jaskale hoobi
roietesse, keegi riivab ta vasemat õlga; šlakipuru
pritsib teravasti vastu jalgu. On see alles start!
On see alles tempo!

Jaska pingutab, et mitte jääda maha tagu-
mistest, kes paremalt tahavad mööduda. Ta rii-
vab eesolijaid, põrkab veel viimasel hetkel kõr-
vale ähvardava naelkinga eest, sööstab välis-
kaart sooritades läbi tungleva massi ja järsu
pöördega vasemale võtab sisse koha siserajal.
Süda taob vasarana, hingamine on kiire, kahva-

tunud palged õhetavad pingutusest. Nüüd vaid hoida kohta! Ei tohi lasta kellelgi mööduda! Ees on viis, maksimaalselt kuus võistlejat. Taga neliteist. Hüva. Keegi ei saavuta enam kui tal võimeid. Võidab alati parim. Nõrgim jääb viimaseks. See on paratamatu seadus, jooksurajal kui ka elus.

Jaska maailmavaate ja ellusuhtumise kujundamisel pole Nietzschel, Schopenhaueril ega Malthusel olnud mainimisväärset kaasa rääkida. Kaubanduskool oma raamatupidamisega ja aritmeetikaga ei andnud selleks mahti. Kõik, mis Jaska teab, on ta enda kogetud, ammutatud vahetult elust enesest ja ükski paberlik autoriteet ei suuda kõigutada nurgakestki Jaska sisemisest ehitusest.

Et elu pole alati sile sõerada, on aksioom. Ära pretendeeri suuremale, kui suudad saavutada ise, omal jõul. Võid olla oma elu parimas vormis, aga kui võistleja on suuteline lööma sind terve ringiga, siis ta ka teeb seda, vaatamata sinu soovidele. Võid kiristada hambaid, ulguda või palvetada — see ei muuda asja. Rein Jaska ei tunne alaväärtuskompleksi, kuid talle on selge, et tema kaugeltki ei ole maailma keskpunkt.

Esigrupp on juba kurvil. Sada meetrit on kaetud. Jaska ei vaata tagasi — seni korrapäratult kaugenev, lähenev, kiirenev ja harvenev sammudemüdin selja taga on muutunud taktikindlaks, rahulikuks raiumiseks. Igaüks on võtnud endale koha vastavalt võimetele. Enam ei trügita ega spurdita, hoitakse jõudu jooksuks eneseks. Huvitav, kes on Jaska järgmine,

see, kelle vilistav hingamine näib kostvat otse Jaska kõrva juures?

Nüüd pole enam karta spurti. Kes seda teeb siin, kurvil, see peab olema ainult kas Nurmi ise või — idioot.

Jaska pilk libiseb üle eesjooksjate. Muidugi — veab Raatmaa, see oli juba ette teada. Kergel, nõtkuval sammul, puudutades maad ainult varvastega juhib ta jooksu, tihedalt kannul Hendrikson. Siis, mõnemeetrise vahemaaga järgneb sinist särki kandev blond, ebatavaliselt valge nahavärvusega number 6.

Number 6? Kes on number 6?

Jaska püüab meenutada, kus seisis see võistleja lähte puhul. Õigus — esireas. Valklane, kellest ajalehed kevadel kirjutasid kui uuest, lootusrikkast jooksutähest.

Number Kuuest viis meetrit järel jookseb vana-meister Leetjärv. Lüheldane atleedikeha, iga liigutus läbimõeldud; järsk, raske samm. Nagu tank.

Ning Jaska ees — Durgis. Punane särk, punased, valgete triipudega püksid. Väga pikk ja väga kõhn. Pea seljas, kehahoid tahapoole. Nurmi stiil!

Kuus on ees, Jaska on seitsmes. Mis tähendab see? Mitte midagi. Veel mitte midagi! Kui suudaks hoida nii viimse ringini, siis jaa... Lõpuspurt on Jaska tugevamaid külgi. Kuid täna, esmakordselt elus võisteldes sellises suures konkurentsisis...?

Ei! Mitte mõtelda sellele. Ole masin, ole külm, kaalutlev. Arvesta igal meetril oma jõudu, ära tee vigu! Ei tohi kulutada asjatult energiat — ka ajuenergiat mitte. Iga kübemeke, iga

piisk tuleb tarvis. Milleks tunda juba nüüd kahtlust? Ka siin läheb kõik, nagu peab.

250 meetrit.

Tribüün kohiseb merena. Tuhanded plaksutavad, tuhanded hüüavad. Raatmaa veab. Elagu Raatmaa!

Miks ei vea Jaska? Miks ei ole temale aplausi?... Naeruväärt! Tema on ju teise järgu suurus, outsider publiku silmis. Selline, kelle tempost väljalangemist oodatakse juba teisel ringil. Kes tunneb Jaskat, kes teab ta praegust vormi? Mitte keegi? Keskpärasest veidi parem provintslane, nii tuntakse teda vaid. Aga seitse kuud treeningut, seitse kuud treeningut pealinnas, see muudab asja. P e a b muutma!

Täna Jaska kas tõuseb või langeb, vahepealset ei saa olla. Hoo, kui eviks vaid võimalusi nii nagu need teised seal ees! Kui oleks Jaskalgi hästitasutav teenistuskoh, eeskujulikud treeninguvõimalused massaažiga ja kuumade duššidega klubimajas!

Durgis lisab sammu. Vahemaa Jaskaga suureneb. Mis teha — kas püüda järele või hoida vaid järjekorda? Neetud!

Palav hoog tõuseb Jaska pähe. Rahu, rahu, rahu! manitseb iseend. Mitte tormata, mitte tasakaalu kaotada. Sportlane peab alati jääma olukorra peremeheks. Kas Jaska maailma neab, hõiskab või puuri suletud metsloomana pead vastu raudvarbu peksab, kõik see ei mõjusta asjade käiku karvavõrdki. Igaüks saavutab vaid seda, mida ta pälvinud ja väärrib.

Mõtelda millelegi muule. Miks püüda vabandada ennast ebavõrdsete oludega? Ise oled oma

päevade juht. Viimase nädala oled toitunud peamiselt vaid veest ja leivast. Kelle süü?

Süüdistada ei ole kedagi, see tõsiasi on pikade sportimisaastate kestes nii sööbinud Jaska ajju, et ta teisiti ei oska mõteldagi. Sportlane peab olema kohanemisvõimeline. Ta peab suutma edukalt konkureerida staadioni siledakrullitud söerajal, peab suutma anda oma parima ka künklikul metsarajal, kus jooks läheb üle kraavide ja kändude. Peab olema trenitud iga olukorra vastu, peab suutma alati lüüa end läbi. Ei suuda sa — su oma süü. Millega erineb elu 1500 meetri jooksust?

Ei millegagi.

Iga olukorda elus tuleb võtta kui võistlust, kus otsustajaks on alati su enda võimed ja taktika. Mingeid illusioone! Nendega toitku endid eluvõõrad ja elukauged unistajad — meetripael ja sekundikell on selleks liiga kained ja reaalsed esemed, et lubada kas või pooltki sekundit illusiooni. Näitab sekundimõõtja terasosuti pärast jooksu neli minutit ja kaksteist sekundit, siis on see su jooksuaeg, tagajärg, millest tugevaimgi fantaasia ei suuda kärpida ainatki sekundit.

Sellepärast: tahad paremat tagajärge — pressi!

Tahad jõuda eesjooksjast mööda — pressi!

Kui ei taha või ei suuda — su oma asi. Keegi ei kingi midagi sinule, samuti kui sina pole kohustatud kinkima kellelegi midagi. Jääd viimaseks, jääd teistele jalgu — ära virise. See pole ilus, pole fair ega sportlik.

Kõike seda on õpetanud Rein Jaskale elu.

Suurte lootustega tuli Jaska kevadel pealinna. Pärit maalt, ühe Lõuna-Eesti väikelinna lähedusest, lootis ta Tallinnas leida võimalusi läbilöömiseks. Oma mõningatest võistlusreisidest pealinna, kus ta oma erialal, kesk- ja pikamaajooksudes oli saavutanud mõndagi tähelepanuväärset, kuigi mitte rekordilist, evis ta rea spordituvusi pealinna kehakultuuritegelaste seas ja talle oli antud lootusi teenistuskoha saamiseks. Ka treeninguvõimalused on pealinnas paremad, võrratult paremad. Miks ei või Jaskast saada kord tipumees, kes oma saavutistega paneb kõnelema endast kogu maailma? Eeldused selleks igatahes on.

Nüüd aga — Jaska on olnud pealinnas juba seitse kuud, kuid väljavaated teenistuse leidmiseks on sama ähmased kui kevadelgi. Vaid treeninguvõimalusi on Jaska kasutanud ohtrasti, sihiks tänane suur staadionivõistlus, mille vastu kõik, kel vähegi nime ja kaalu spordimaailmas, hoolsasti treeninud. Kahjuks — jah, kahjuks ei nihku asi teisel rindel sammugi. Kevadel nii mõnigi spordiklubi-tuus, kel sidemeid käitistega ja äridega, andis lubadusi soovitada Jaskat esimesele vabanevale kohale, kuid lubadused jäidki selleks. Spordijuhtidel on küllaltki tegemist teenistukohtade hankimisega jalgpallimeestele, kes tõmbavad publikut ja teevad kassat. Kergesportlane, pealegi mitte eliitklassi, kuuluv, peab jääma tagaplaanile — kuni ta võimed ei ärata tähelepanu sellisel määral, mis annab talle moraalset õigust suuremateks pretensioonideks.

Jaska ei ole pahane ei spordijuhtidele, kes

pole tema vastu pidanud sõna, ega jalgpalli-meestele, kes on temaga võrreldes eelistatud olukorras. Miks peakski üks spordijuht rabelema nahast välja kellegi Rein Jaska pärast? Muidugi — Jaska ise teab, et ta suudab näidata häid tagajärgi, kuid kuidas peavad seda teadma ja uskuma teised? Jaskal pole mingit õigust nõuda, et temasse ustaks, ega olla haavunud, kui seda ei tehta.

Ning jalgpallimehed — need on Jaskale vaid võistlejad elu 1500 — meetri — jooksus, kellele miskipärast on antud kahesajameetriline edumaa. Miks on see nii, selle põhjusi Jaska ei juurdle, sest mis kasu toob juurdlemine, kui see asja muuta ei saa? Parem juba rakendada energia, mis kuluks sellisele juurdlemisele, mujale. Kui miski on nii, nagu ta on, siis tähendab see, et nii on lubatud ja õige. Määrused ei keela. Jaska on harjunud austama määrusi ja võistleva fairilt. Et tal seni pole vedanud — noh, isegi Paavo Nurmi pole alati võitnud oma võistlusi.

500 meetrit! Raatmaa aeg 76 sekundit!

Ruupori kõuemürinale järgneb orkaan triibüünil. Kolossaalne! Pöörane tempo esimesel distantsikolmandikul!

— Su aeg on 82! karjub Jaskale klubi jooksutreener Viilup. Jaska vaatab vasemale. Õigus, kolmandik maad on läbi. Kui ruttu läks see siiani! Ei tunnegi meetreid, kui mõtled millelegi muule. Alles nüüd märkab Jaska, et ta hingamine on muutunud kiiremaks. Särk kleepub selga. Jalgades tundub kummalist tuimust.

Ainult mitte mõtelda väsimusele! Vahe-
maa Durgisega pole suurenenud. Ei suurenegi!
Ei suurenegi! Ainult mitte mõtelda väsimusele.

Esimene ring oli hea. Viissada meetrit sõerada jalge all, viissada meetrit elufilmi silme ees. Kas talle antakse koht, kui saavutab täna tähelepanu?

... Seitsme pealinnas veedetud kuu jooksul on ta vahetevahel leidnud siin-seal juhuslikku teenistust. Ligemale kolm nädalat on ametis sadamas... Kannab raskeid viljakotte ühest paigast teise. Teenib kaks krooni päevas. See on ilus aeg. Igal õhtul võib lubada endale korraliku õhtusöögi spordiklubi einelauas, võib pühapäeviti, pärast treeningut sõita trammis kojugi.

Kolmele töö- ja sööginädalale järgneb aga mitu kuud vaikset aega, mille lõpuotsal Jaska ainsaks elu ülalpidajaks on leib, üsna harva suitsusilgud või mingi muu odav hooajakaup sinna juurde.

Miks Jaska enam ei käi õhtustamas Spordiklubis? küsib üks ja teine spordisõber.

„Peab hoidma end vormis ja pidama dieeti.“ Sportlane ei virise!

Siis — jälle kaks nädalat ametis. Mingi suuräri teeb inventuuri ja vajab sel puhul intelligentseid abijõude. Jälle saab raha, jälle saab süüa korralikult. Kuid — kauaks? Äri lõpetab inventuuri ja avab ukсед, teenima jääb endine personaal. Uusi jõude ei vajata enam ning Jaska on jälle töötu.

Nii saabub september. Kaassportlaste ees on Jaskal juba üsna raske varjata oma olukorda, kuid pingutustega ja osava teesklemisega suudab seda siiski. Lohkuvajunud põsed võivad tulla ka tugevast treeningust staadionivõistluste vastu, eks ole nii?

Et Jaska naeratus on muutunud kuidagi nagu õõnsamaks, et ta suu ümber on tekkinud terav, kibe joon, seda ei pane keegi tähelegi.

... Kodus, neli krooni kuus maksvas toanurgas Seebivabriku rajoonis mõtleb Jaska eelseisvale võistlusele, nagu mõtelnud juba sadu kordi. Naeratab kibedasti, mõteldes oma „di-eedile“, mida pidanud viimased kuud, ning kaalutleb endamisi, kas nii piisab tal võistluseks vastupidavust.

Küllap juba läheb, lohutab end. Kes teab, milleks on hea praegune näljakuurigi?

Tõsi — elu ei hellita ega vii edasi kedagi, kes ise selleks sõrmegi ei liiguta. Aga tema, Jaska, on omalt poolt teinud kõik võimaliku. On käinud ukse tagant ukse taha, kuulunud, askeldanud, joosnud. Ajaleheski kuulutanud. Et sel kõigel pole tulemusi, ei ole enam Jaska süü. Kes teab, millised üllatused on varus saatusel?

3

Järsku valjeneb sumin publikus, otsekui oleks tuline kivi visatud veepange. Mis on?

Hendrikson katkestas.

Seisab nõrdinuna murul, käed surutud vasemale küljele, märjad juuksed langenud salkudena higist läikivale laubale. Piste.

Jaska kurk on kuiv. Automaatselt liigub keel, korjates sülge suulakke. Kõhus tundub kuuma, tuima valu, otsekui immitseks seal mingi tuluke. Silmade välisnurkadesse on tekkinud pisarad. See on tuulest. Peopesad niiskuvad. Higistele jalgadele on kleepunud pigimust šlakitolm. Aga ta on viies! Ta pole kaotanud kohta, pole ke-

dagi endast mööda lasknud, on pidanud vastu tempole! Veel kakssada meetrit ja kaks kolmandikku maad on läbi. Teine ring on tavaliselt raskeim ja nüüd on see juba seljataga!

Äkilise sööstiga möödub Durgis Leetjärvest ja Number Kuuest, asudes Raatmaale kannule. Tribüün plaksutab, ruupori mürisev bass kajab üle staadioni.

Teise maakolmandiku lõpul kaotavad jooksjad stabiilsuse. Kas väsimus või närvid? Mõlemad!

Leetjärv duellib Number Kuuega. Tükk aega jooksevad nad teineteise kõrval. Seni nii rahulikes jooksjais on plahvatanud nähtamatud akumulaatorid, võistluses üleskrunitud närvide kõrgepinge säristab lühiühendeid.

Number Kuus hoidis koha, Leetjärv jääb maha. Durgis püüab mööduda Raatmaast ning asuda vedama. Tribüün möirgab. Seisuplatsid möirgavad. Ruupor möirgab. Näib, nagu süütaks pinge söerajal kogu ümbruse.

Vahemaa Jaska ja omavahel spurtiva esigrupi vahel kasvab. Kakskümmend, kakskümmend üks, kakskümmend kaks meetrit. Kas tõesti ei suuda püsida?

Jaska ei ahasta. Meeled on tuimad, otsekui oleks süstitud kehha annus morfiumi. Mehaaniliselt tõuseb põlv, mehaaniliselt sirutub jalg sammuks. Käed, õlad, küünarnukid liiguvad kui masinahoovad. Üks-kaks, üks-kaks, üks-kaks.

Paremal vilksatab käsi. Siis näoprofiil. Rind. See on Kullend. Pikkamisi, hingeldades ja surudes möödub ta Jaskast. Tribüün möirgab.

1000 meetrit. Jaska on jälle kuues!

Viilup, omaaegne meisterjooksja, kes nüüd

treenerina kogu oma energia kulutab noorte jooksjate leiutamisele ja arendamisele, jookseb seespool ringi Jaska kõrval.

— Pea tempot, pea tempot! Ära pressima hakka, las nad väsitavad endid seal ees. Teed toreda aja! Taeva pärast, mitte pressida!

Jaska näeb, et Viilup hingeldab, peaaegu kisendab ärevuses, kuid ta hääl kostab Jaska kõrvu nagu kuskilt kaugelt. On tunne, nagu poleks see tema, Jaska, kes jookseb, vaid keegi võõras, kellele hüüab Viilupi kriiskav hääl. Jaska ise kuulab seda pealt kuskilt eemalt.

... Kui õige viskuks pikali murule ja vaataks, millega lõpeb see pöörane jook? Muru meelitab, ta on nii pehme ja sametroheline, puhkusttõotav, nagu sulgvoodi.

Ei! Ei! — mitte kaotada tahet. Mitte! Mitte! Mitte!

Veel vaid kolmandik. Kolmandik! Jõudu on veel küllalt. Palju. Hoo, Rein Jaska jookseb! Täna ta alles veel jookseb!

Näe — vahemaa on juba vähenenud? Ei — pole vaja vaadata. Mitte kulutada energiat sellele. Ainult samm, samm on tähtis.

Tribüün möirgab. Ohoo! Jaska möödu Number Kuuest, kelle samm on jäänud lühikeks ja puiseks. Tubli poiss see Jaska, kes võinuks uskudagi taolist temalt?

4

Viimne ring!!!

Gongi ägedad löögid segunevad publiku kõrvalukustava ergutuskisaga, ruupor kisendab.

Viimne ring!!! Viimne ring!!!

— Jaska, ära pressi veel, ära pressi veel!

Viilupi häälest on säilinud vaid kähin. Põlevi silmi, kuuehõlmad valla, müts kuklas, jookseb vana veteraan muruservas, peos sekundikell.

— Jaska, kuuled, ära pressi veel! Oota, kuni ütlen!

Jaska ei kuule teda. Immitsev tuluke ta siskonnas on üha paisunud. Nüüd on see juba loitev leek, mis kõrvetab kui tuleriit. Rinnus on valus, ammuli suu ahmib õhku.

Viimne ring!

Kurat! Jõudu on veel küllalt! P e a b olema!

... Jaska on kõrves. Põlvini vajuvad ta paljad jalad liiva, mis on kuum ja kõrvetab nagu tuline tuhk. Ei, see pole siiski kõrveliiv, see on pori. Sitke, kleepuv, savisegane pori. Kui raske on tõsta põlve...

Sa pead! Pead! Pead! Pead! Ajus taob vasar. Pead!

Seitse kuud treeningut. Seitse kuud treeningut. Iga nädal kolm korda. Ma pean, pean, pean!

Leetjärv jääb maha. Tempo on talle liiga põrgulik. Viimasel kurvil Jaska möödub ka Kullendist. Ees on veel vaid Durgis ja Raatmaa.

— Nüüd, Jaska! Nüüd! Viilup mõirgab Jaskale peaaegu kõrva. Jaska tuhmunud silmad ei liigu. Masinlikult tõuseb jalg. Viimast välja pannes hakkavad töötama käed. Keha õõtsub jooksu suunas, samm on vaaruv, kuid pikeneb. Kisa tribüünidel on kõrvulukustav ja paisub üha. Hüütakse, trambitakse, pillutakse mütse, taotakse võhivõõrastele selga.

Jaska! Jaska! Jaska!

Durgis jääb maha. Jaska kohutav spurt on talle liig.

Veel 50 meetrit!

Jaska näeb finišilinti ja enda ees jooksva Raatmaa selga otsekui läbi udu. Teine koht! Teine koht?

... Imelik, kust peaks kostma muusika? Hii-gelorkester on ju see, kes mängib. Tuhat trummi, vähemasti. Nad põrutavad rütmis Jaska iga sammu juurde ja see rütm lõikub Jaska kehha kui vahe nuga. Kust sai staadionile selline muu-sikakoor?

Ah, õigus, see pole ju staadionil. Jaska kuu-leb raadiost. Aparaat suriseb, suriseb ja undab nii, et kipub iga hetkega üha enam ja enam lämmatama muusikat. Imelik, miks on raadio-aparaat Jaska peas. Ja miks suriseb ta nii?

Muidugi. See pole ju mingi raadio. Ta kõ-hus on ju köök, kus põleb suur tuli. Valgemütsi-line kokk praeb karbonaadi. Ärgu tehku nad ainult nii käredat tuld, leek kõrvetab juba Jaska südant... Tehtagu hea kaste, igatahes. Kapsad, šmooritud parajas rasvas. Mitte liiga rasvast, see ei maitse. Nii siis, härra oober: üks karbo-naad praekartulitega, juurde kurgisalat koorega! Nimelt koorega, mitte äädikaga, taeva pärast! Desserdiks lubage üks... rekord. Kuulsite? Ah, ärge karjuge nii hirmsasti!

Mis? Hoo!?

Jaska klaasistunud silmi tekib hetkeks elu. Ta näeb Viilupit, kes midagi karjub, kuid hää-leta. Näeb kedagi enda kõrval, kes temast toll-tollilt tahapoole jääb, kedagi vaaruvat, jõuetult lõõtsutavat. See — see on ju Raatmaa!!!

Tribüünidel on nukuteater. Inimesed hüple-vad, nende suud avanevad ja sulguvad, käed, taskurätid ja kübarad vehivad. Ainult häält ei

kuule, Jaska kõrvus matab kõik raadioaparaadi surisemine ja undamine.

Jaska on Raatmaast ees! Millisest Raatmaast..? Ah-jaa, muidugi. Jaska on ju lennuk. Jaska tormab õhus. Just praegu lülitati sisse kõik mootorid. Kui hea on lennata, milline jumalik tunne! Oodake, Jaska näitab teile stoorit. Gaasi! Gaasi! Neetud pilv, et see just nüüd ette tuli, neetud must pilv! Kuidas see ängistab, surub, matab. Õhku!!! Õhku....

Viiest tuhandest suust kostab ehmunud „ohh!“ mis kajab tohutu lainevalli purunemisena vastu paekallast. Peakorraldaja ja kohtunikud jooksevad finiši poole. Usaldusarst hüppab välja oma loožist ja ruttab sündmuskohale.

Rein Jaska lebab teadvusetult. Ta pea on sametrohelisel jalgpallimurul, parem külg jooksurada murust eraldaval laial betoonrandil, jalad jooksuteel.

Kakskümmend meetrit jäi veel finišilindini.

Taeva alla tõuseb orkaanina publiku juubeldus: Raatmaa purustas lõpulindi, parandas senise rekordi 0,8 sekundiga.

Esmasabi-punkti, samariitlaste valge koonusekujulise telgi ukseava juures seisab Viilup, tammudes jalalt jalale, pühkides taskurätikuga higi laubalt ja läikivalt kiilaspealt. Ka Spordiklubi esimees ruttab sinna. Arsti väljudes telgist pöördub ta poole kaks küsivat silmapaari.

— Alatoitus, lausub arst lühidalt. Poiss on lihtsalt nälgunud. Tubli lõunasöök ja lonks veini, muud pole vaja.

Esimees ja Viilup vahetavad pilgu tulvil jahmatust. Vana sportlase nägu tõmbub kaameks, taskurätti hoidev käsi väriseb.

5

Rein Jaska on taas oma kehvas toanurgas ja lebab rõivastega voodis. Kõhnas näos kerge punetus tund tagasi joodud õunaveinist, mis tungis verre kosutava nektarina, peas vaevu tajutavad tuiked. Kogu kehas hoovab mugav rahu, inimese rahu, kes äsja tõusnud rikkaliku lõunalaua tagant. Mis on Spordiklubi einelaua pööbellikud standardlõunad selle luksuse kõrval, mis toodi lauale parimas hotellis, kuhu Spordiklubi esimees viis lõunastama Jaska?

Homme, homme asub Jaska teenistuskohale. 100 krooni kuus. Homme Jaska võetakse Spordiklubi liikmeks. Homme Jaska kolib elama Spordiklubi mugavasse suvilasse. Esimees lubas kindla sõnaga kõik selle.

Jaska laubale tekib kurd, suu ahtake joon muutub ahtamaks: Sama esimees, kes seitse kuud alatasa vastas Jaska järelepärimistele: eks me vaata edaspidi...

Mõnusat soojust levib kehas. Hea on lebada nii.

Uksele koputatakse. Tupp astub kõhukas härra. Spordiselts „Edu“ asjaajaja, Jaska tunneb teda. Sellegi poole pöördus kevadel kordult...

— Aa, tere-tere, härra Jaska, hüüab tulija juba uksest. Olin kaotanud vahepeal teie aadressi ja iga päev oli ka nii palju tegemist, et kuidagi ei leidnud aega teid üles otsida. Kuidas

kohaga on? Ega ei ole veel? Tore, mul parajasti on väga tore võimalus. Teate Glasbergi riideäri? No vaat, sinna ongi energilist arveametnikku vaja. Palk on 90—100 krooni kuus, nii kuidas kaubale saab. Ametisse võite asuda juba kas või homme. Muidugi astute meie seltsi liikmeks kah, meil seisab veel sel sügisel ees Soomesõit ja nõnda edasi. Küllap meie juba oskame sportlaste eest hoolt kanda. Noh, tehtud? Mul siin juhuslikult registreerimiskaardid ka ligi — visake nimi alla ja tulge homme büroost läbi, siis ajame Glasbergi-asjad joonde! Läheb ehk väike avanss? Ei? Homme? Hüva. Nägemiseni. Ootan kell üheksa. Tehtud!

Alati liikuv, alati midagi askeldav ja kiirustav vilgas härra lahkub, andmata Jaskale mahti õieti vastatagi. Väljast kostab eemalduva auto põrinat.

Vaevalt möödub veerandtund, kui koputatakse taas.

Seekordne tulija on „Noorsooseltsi“ tegelane Uusmaa. „Ära lase ennast meelitada suurseltsidest,“ on ta jutu kokkuvõte. Paneme su spordiinstruktoriks meie organisatsioonide juurde. Rändad paigast paika, õpetad noori jooksjaid ja nii trennid ka ise. Tasu saad 80 kuni 120 krooni kuus. Talvel hakkad õpetama maadlust ja poksi, enne lõpetad vastavad kursused meie organisatsiooni juures. Mul on paberid ja kõik ligi, kirjuta alla ja asi on küps.

— Homme. Jaska naeratab. Homme!

Jäänud taas üks, lukustab Jaska ukse. Avatud aknast paistab lojuva päikese karmiini, ja henev õhk kannab tuppä südalinna liiklemismüra üle kasarmutaoliste agulimajade, mis oma

mustade, tõrvatud pappkatustega kulgevad saabuvasse hämarusse kui lõmitavad penid.

Jaska tahaks olla rõõmus, kuid ei suuda. Miski, mis tõuseb kuskilt sügavusest, otsekui väljastpoolt Jaskat, ängistab, pigistab hinge.

...Veel eile nälgis ta, täna on sajakroonise kuupalgaga teenistuskohiti jalaga segada. Veel nädal tagasi käis ta ühe ukse tagant teise taha, paludes vaba kohta — täna tulevad ja pakuvad palutud neid ise.

Ons Jaska täna parem, väärtuslikum, kui oli eile?

Lebaja pilk suundub vastasseinale. Vaatamata hämarusele eraldab silm selgesti heledama nelinurga tapeedi tumedal taustal.

Jaska olümpialipp, enda joonistatud. Viis värvilist, üksteisest läbipõimitud sõõri valgel paberil. Olümpialipp, viie maailmajao ühenduse sümbol.

...Tänane jook oli ilus. Kõik, mis nõuab pingutust, kogu mehejõu mängupanemist, on ilus. Viimne ring — ah, milline viimne ring!

Ja mõteldes tänasele võistlusele ning nähes olümpialippu silme ees miski avaneb Jaskas. Miski valge ja hele murrab läbi Jaskas heitlevate katkendlike, sassis niidiotstena segamini põimunud mõtete.

Ons see alateadvus, inimese tajumatu teine mina, mis juhatab õige tee labürindis, läbistab kaose pimestav-ereda valgusjoana?

Ise oled alustanud võitluse, ise lõpeta!

Oled sportlane — naudi rõõmu iseenese jõust, ainult iseenese jõust!

Ära müü ennast, ära võta endale kaasosanikku!

Said täna staadionil a u s a kaotuse, olgu sul mehisust lükata tagasi ka e b a a u s v õ i t elustaadionil! Oled amatöör!

Nagu see sündinud varemaltki, leiab Jaska terve instinkt iseenesest tõe, mille suurus ja sügavus teda kohutab:

Sport on Mõte, sport on Religioon, tuleviku ühiskonna religioon. Ühiskonna, kus kaunis keha on Jumala tempel ja kaunis vaim preester selles.

Mõttega ei äritseta.

Jumalale ei valetata, kui tahetakse säilitada puhas südametunnistus.

Varahommikuse reisirongi kolmanda klassi vagunis istub Rein Jaska.

Ta asjad on pakitud ajalehte. Kohver on müüdnud sõiduraha saamiseks.

Noormehe ahtas, energiliste joontega näos helgib vaikne rõõm nagu inimesel, kes on võidelnud rasket võitlust ja võitnud.

Jaska sõidab koju. Isakoju. Küllap seal leidub tööd temale. Ei tea, kas põllud on juba koristatud?

Sirvib värsket, hommikul ilmunud ajalehte, mille ostnud jaamast. Loeb: Rein Jaska kaotas...

Naeratab.

Kaotas, siis kaotas. Küllap stardib jälle, kui tunneb enese olevat võimelise selleks. Isegi Nurmi ei ole võitnud iga võistlust.

Vagunirattad laulavad: ega ole küll! ega ole küll!

1

Ülo Kiipsaar lahkus harjutusväljakult kibe-
dustundega hinges. Ta sammus mõtlikult, enda-
misi, tundes kehas, mis oli veel mõnusalt jahe
äsjavõetud külmast dušist, uinutavat rammestust
nagu ikka, kui on seljataga paar tundi väsitavat
treeningut. Paar tundi jooksu, kiirsööste, löögi-
ja kombinatsiooniharjutusi veidi suuremal kui
poolehektaarilisel, kõrge planguga piiratud mu-
ruväljakul, mille ametlik nimetus „Tiigipargi
jalgpalliväli“ esineb hooajuti peaaegu iga päev
ajalehtede spordikroonikas. Nüüd oli temagi
siin, Ülo Kiipsaar, keskmisest veidi pikemat-
kasvu heledajuukseline ja hallisilmaline noor-
mees, oma esimesel treeningul pealinna jalg-
pallikuulsuste hulgas. Tulvil rõõmsat elevust ja
ootusärevust oli ta rõivastunud sinisesse klubi-
särki viis minutit enne treeningu algust, kuid
hoopis, hoopis teissuguseks kujunes kõik. Ta oli
lootnud paremat õnnestumist, südamlikumat ja
sõbralikumat vastuvõttu nendelt, kelle kaasmän-
gijaks ta pidi peagi saama. Kuulsalt „Siniste“
meeskonnalt, kellega Kiipsaargi pidi mõnenäda-
lase harjutusperioodi kestes sulama kokku ühi-

seks tervikuks, üksteist mõistvaks ja ühiseid sihte taotlevaks. Esimene harjutustund aga hävitas suure osa Ülo kauahellitatud lootusi. Temasse suhtuti üleolevalt, ironiseerivalt, salliti teda väljal vaid kui paratamatut; püüti igal sammul ignoreerida. Ehkki keegi ei kõnelnud Üloga, luges ta igapähe näolt halvustavat suhtumist. Jah, ära tiku, kollanokk, suurte mängijate hulka! Ülo Kiipsaare käed tõmbusid rusikaisse: seda kõike pidi taluma tema, oma kodulinna parim ääretormaja, kelle kohta „Siniste“ asjaajaja alles mõni nädal tagasi kiitvalt ütles: sellest mehest saab varsti rahvusmeeskonna paremäär!

Jõudnud välja Tiigipargi rajoonist ja sammudes Narva maantee asfaltkõnniteel, mille helledast juunipäikesest pehmekstõmbunud pinda iga jalaaste jättis märgatava jälje, lisis Kiipsaar kiirust. Jah, nüüd on ta siin, pealinnas, kihutavate autode ja võõraste, askeldavate ning ruttavate inimeste keskel, kuid iial varem ei ole ta end tundnud nii üksikuna ja hüljatuna. Nii imelik ja võõras on see paekivine linn. Ent ometi — kas ei tulnud ta siia selleks, et koduseda, et hakata elama siin oma uut elu, mis tõotas hoopis teissuguseid, suuremaid perspektiive, kui ta senine olelu kodulinnas? Imelik, kuidas sageli iseenesest nii lihtne ja tavaline seik annab tõuke elule, muudab selle suuna ainsa hetkega, kiskudes inimese välja keskkonnast, kuhu ta on juurdunud ja millega seotud tuhandete nähtamatute niidikestega. Inimene kistakse ainsa ropsuga välja kui lill oma potist ning istutatakse võõrasse mulda; kuidas sa seal endaga toime tuled, on juba sinu asi.

Seekord oli „Siniste“ asjaajaja Mandel see,

kes astus Kiipsaare ellu, varjutades kogu mineviku ja avades meelitava ning heleda vaate tulevikku. Saada pealinnas tasuv teenistuskoh, evida võimalust, mis iga provintsisportlase unistuseks: mängida pealinna kuulsamas jalgpallimeeskonnas, võib-olla isegi rahvusmeeskonnas — kuis võis Kiipsaar hüljata kõike seda?

Nii imeruttu ja lihtsalt see läks. Paar allakirjutatud paberit, väike avanss Mandeli hõbe-monogrammilisest rahataskust ja Ülo Kiipsaar oligi pealinna kodanik, evides teenistuskoha Raudlaane sporditarvete-magasinis. Teenistuskoha — Ülo muigas endamisi —, kus tal seni, esimese kümne tööpäeva möödudes veel kuigi selge pole, mis on õieti ta ülesanne. Vahel tuli tippida mõni kirjake masinal, vahel kasseerida kuskilt sisse pisike arve, mõnikord korraldada laoruumis asetsevaid hüppeteibaid, odasid, suuski, kettaid, kuule, pingpongi-palle. Pumbata õhku jalg- ja võrkpallidesse, korraldada mõnd piasija vaateaknal. Kõik see ei tundunud Ülole üldse tööna, küll aga paistis, et peremees tugevasti higistab ja oma pead vaevab, et leida Ülole mingit tegemist.

Ülo muigas omaette. Et pealinna suurseltside jalgpallimeeskonnad on pooleldi elukutse- lised, seda teadis ta juba varem. Tõelist olukorda õppis ta tundma põhjalikult alles nüüd, nende päevade kestes, millal ta ennastki võis lugeda pealinna sportlasperre kuuluvaks. Igal seltsil, igal klubil on oma tihedad sidemed äri-ringkondadega, tööstusettevõtetega, riigi- või omavalitsusasutistega. Pole juhus, et spordior- ganisatsioonide juhatused ja auliikmed koosnevad tavaliselt ikka asutiste ja ametkondade di-

rektoritest, töösturitest, suurärimeestest, pangategelastest. Sest — kui klubi tahab hoida koos oma häid sportlasi, peab ta kindlustama neile majandusliku külje, peab hankima teenistuskoha, mida muidu nii väga raske saada. Ja tänu osavasti koostatud juhatusele ning sidemetele leidub heale sportlasele alati teenistukoht, ilma et noormehel enesel tarvitseks selle otsimiseks sõrmegi liigutada.

Kuid rahal on ka teine külg ja nimelt: kuni oled hea mees, pead distsipliini ja tood kasu oma klubi värvidele, on kõik korras. Juhtub aga midagi vastupidist või lahkud klubist, tuleb endastmõistetavalt jätta jumalaga ka teenistuskohaga. Kes võiks või tahaks seda praegusel ajal, kus kohti pole leida tikutulegagi, ammu siis veel jalaga segada?

Nii hoiab klubi oma paremaid mehi, sest meeste võimetest sõltub meeskonna kuulsus ja meeskonna kuulsusest — seltsi kassa. Kuis kõik on sõltuvuses siin maailmas! Eemalt vaatad kaht asja, millistel vähimatki ühist ei ole, kuid lähemale tungides, või õigem — saades võimaluse näha lähemalt, leiad rea tihedaid niite, mis seovad mõnd kaht erinevat asja tihedamini kui liim paberit.

Hopp! Ülo peaaegu oleks põrganud kokku hädise vanadaamiga, kes tänavanurga tagant ootamatult esile kerkis. Nii jookse veel inimene surnuks, siis nad veenduvad, et olen pime ka!

N a d, Ülo värsked kaasmängijad, kelle pärast täna see kibedus ja sapp Kiipsaare hinges.

Spordiklubi nimi on õieti „Põhja Poeg“, kuid jalgpallimeeste tumesinise dressi tõttu nimetatakse niihästi klubi ennast kui ka mängijaid lihtsalt: „Sinised“. Kuuludes jalgpalli ekstra-klassi, on „Sinised“ tulnud korduvalt meistriks ja andnud alati suure protsendi mehi rahvusmeeskonda, mistõttu „Siniste“ nimi pole heas kuulsuses üksnes kodumaa piirides, vaid ka kõigis neis välisriigis, kellel on Eestiga jalgpallisidemed. Endastmõistetavalt oli Ülo Kiipsaar üliõnnelik, et selline suurselts arvas heaks hankida teda oma priimameeskonda, milline seik tähendab vaidlematult suurt sportlikku ja ka isiklikku karjääri, kui vaid oled mees ning teed, mis suudad.

Pealinna siirdudes oli Kiipsaar eneses kindel. Tundes juba varases koolipõlves suurt huvi jalgpalli vastu, oli ta aastatega tõusnud oma kodulinna parimaks. Jalgpallimehele soodsad kehalised eeldused: kiirus, kerge ning kõhklematu start, leidlikkus kombinatsioonideks ja arusaamine õigest mängutaktikast igal hetkel tegid ta asendamatuks paremääreks. Iga võistlusega väljaspool kodulinna omandas Kiipsaar üha enam mängurutiini ja omadusi, mis lähendavad jalgpallimängija ideaaltüübile. Sellisena nägigi teda mängivat ühel omalinna seltside vahelisel võistlusel „Siniste“ asjaajaja Mandel ja kuna ta klubi vajas parajasti paremat ääretormajat, hankiski lootusrikka noormehe pealinna.

Ent — juba esimene treeningutund kiskus Kiipsaare maha neilt kõrgustelt, kuhu ta mõtteis oli tunginud. Ülo ei leidnud võimalust näi-

data harjutusel midagi erilist. See oli näitematš reservmeestega ja peaaegu kogu mänguaja kestes ei saanud paremäär pallile ligigi. Alati jõudis keegi teine varem jaole ja kuigi kakskümmend kaks meest oli väljal, tundus Ülole, et ülejäänud kakskümmend üks on mängijad, tema ise vaid statist. Kogu mängu aeg kulus Ülole asjatuks ümberjooksmiseks, mida saatsid „Siniste“ üleolevad, muigavad näod.

— Paremäär, pea kohta! karjuti talle, kui ta mõnikord tahtis sooritada söösti keskväljale, et hankida palli. Kõige selle juures veendus Kiipsaar, et suurem osa mängijaid ei ületa kaugeltki teda ennast; ei tehniliselt ega taktiliselt. „Siniste“ jahedus, varjamatu ignoreerimine röövis Kiipsaarelt igasuguse innu. Nad ju lihtsalt ei anna talle palli! Või kuigi, siis ainult selliseid lootusetuid sööte, milliseid lausa võimatu püüda ja surmata. Kas nii vähe usaldatakse tema võimeid? Kiipsaar ei julgenud uskuda, et selline ignoreerimine võiks olla põhjustatud muudest asjaoludest peale puht-sportlike, ja see tekitas ta kurku kibeda tomбу. Kas siis tõesti tema, Ülo Kiipsaar, ei vasta ekstraklassi „siniste“ tasemele, et nad teda nii alaväärtuslikuks peavad?

Mida päev edasi, seda selgemini hakkas Ülo taipama, et ta ebaedu põhjustab siiski teiste sihilikkus. Tundus nagu mingi müür Kiipsaare ja ülejäänud „siniste“ vahel; müür, mille tekkimiseks Kiipsaare arvates ei saanud olla mingit põhjust. Ta oli tulnud kui seltsimees seltsimeeste hulka, oli siiralt sirutanud käe igale kaas mängijale, kuid ükski ei vastanud ta tundeid. Kaassinised olid kui suletud ring, nad kohtlesid Kiipsaart võõrkehana. Meeskonna kapten,

kesktormaja Laevere mängis harjutusmatšidel järjekindlasti ainult vasema tiivaga ja kui vahetevahel andiski mõni söödu paremale, siis ikka kõigest sisetormajani. Niipalju sai Kiipsaar palli, kui tal õnnestus seda ise vastasmängijailt hankida ja ainult tänu sellistele juhtumitele suutis Ülo end hoida mängus ning demonstreerida oma võimeid. Ta teadis, et iga harjutust jälgitakse ja selle põhjal otsustatakse meeste üle, ning see tiivustas Kiipsaart püüdema üha enam ja enam. Harva oli Kiipsaar pidanud võistlusi, kus tal olnuks sama kibe kui nüüd lihtsail, omavahelisel treeninguil. Kuid — siht oli väärt, et võidelda, ja Ülo tundis endal vaistlikult mitmegi kaasmängija imetlevaid ja tunnustavaid pilke. Ta lootis, et kui mitte muuga, siis mänguga võidab ta enesele tunnustuse ja lugupidamise teiste hulgas, ja oli kahekordselt hoolas, kahekordselt püüdlik. Tundis end terasvedruna, iga hetk värisemas tagasihoitud pingest, iga hetk valmis panema välja kõik selle, mis oli saavutanud aastatepikkuse treeninguga ta noor ja terve keha. Pärast selliseid pingutavaid katsematše võttis ta vaikides oma duši, riietus ja läks, seltsimata kellegagi. Ülo teadis, et temaga räägitakse ainult viisakusest, ja teist korda ei tahtnud ta enam pakkuda neile oma sõprust. Nüüd on nende kord tulla tema juurde, kui asi niikaugele edeneb! Et see peab sündima, ei kahelnud Ülo hetkegi ning sellepärast mõjus temasse ränga hoobina, kui kord pärast järjekordset harjutusmängu väravavaht Sõkal, sattudes duširuumi ühel ajal Üloga, lausus:

— Tubli poiss oled tõesti. Aga — vaevalt sa meil läbi lööd.

Seejuures vangutas Sõkal kahetsevalt pead ja tal oli ilme, nagu tahaks lisada veel midagi, kuid samal hetkel tuli ruumi Laevere, Sõkal lõi käega ja lahkus, jättes Kiipsaare ta enese mõtete hooleks; mõtete, mis ei olnudki õieti veel mõtted, kuna ootamatu hoop oli hetkeks paisanud sega-mini kõik Ülo ajus.

3

Keskormaja Laevere muutus uustulnuka vastu päev-päevalt mürgisemaks, nii vähemasti paistis Ülole. Ta vaevalt vastas Kiipsaare tervitustele ja näis püüdvat kasutada iga võimalust, et näidata oma antipaatiat uuele paremäärele. Kiipsaarele paistis samuti, nagu tõuseks Laevere salapärane vimme tema vastu sedamööda, kuidas mõned meeskonnaliikmed oma suhtumist Ülosse parandavad. Seal on näiteks vasakpoolkaitsja Teras, pikk ja tugev, kuid vilgas noormees — juba mitu korda on ta lähenenud koduteel sõbralikult Ülole, pärides, kuidas pealinnas meeldib, ja lobisedes niisama ühest või teisest asjast — peamiselt siiski spordist. Teras vana pealinlasena tundis põhjalikult kõiki ja kõike, kes või mis kuidagi seotud spordiga, ja Ülo, kes oma üksinduses oli muutunud äärmiselt tundeliseks ning ettevaatlikuks, leidis olevat ta päris toreda poisi, pisut lobiseja küll, kuid igatahes mitte pahatahtliku ega salaliku. Teras imetles varjamatult Ülo mänguvõimeid ja kuna ta kuulus pealinna, ei suutnud kuidagi uskuda, et nii hea mees võib võrsuda provintsis. Oo seda pealinlikku iseteadvust, mõtles Ülo, see on nii neisse kasvanud, et pead olema

vähemasti elevant, kui tahad purustada eelarvamuste müüri!

Ühel päeval hilines Ülo mõne minuti väljale-tulekuga ja kuulis, kuis kapten Laevere rõivas-tusruumis asuvatele mängijatele kirus: — Ma ei saa aru, kui kaua me peame jantima selle maa-mehega. Meil on paremäär — Reinloog, aga juhatus on ju tobu. Ennem juba toodagu Ruuben tagasi!

Ruubenit Ülo teadis. See oli ta eelkäija, „Sis-niste“ paremäär ja ühtlasi ka eelkäija teenistus-kohal spordiäris. Mees oli kevadel, ühel välis-reisil end tugevasti kompromiteerinud ja sunniti lahkuma klubist. Aga Reinloog, keda oli Lae-vere maininud Ülo võistlejana, kes oli see? Kiipsaarele tundus, nagu oleks ta seda nime ku-nagi kuulnud, kuid kus ja millistel asjaoludel, see ei meenunud vaatamata kõigile pingutustele.

Seekordsel treeningul kahe poolega mängu ei tehtud. Oli liidutreeneri tund ja see, tempe-ramentne ungarlane, keda ta välimuse pärast kõik kippusid pidama juudiks, laskis teha siht-harjutusi. Jooks, võimlemine, palli vedamine, surmamine. Kõik sellise märulise tempoga, et mehed juba esimese veerandtunni lõpul higista-sid. Kui algul mängijad veel naljatasid ja üks-teist püüdsid trumbata üle vaimukustega, jäid tunni möödudes kõik vaikseks — igal oli tege-mist enesegagi. Lõpul, kui treener laskis mees-tel sooritada täielt kiiruselt tsenderdusi ja pea-lelööke, läks see väsimuse tõttu üsna vaevaselt. — Aa-ai, schlecht, schlecht! vangutas treener pead. — Särtsu rohkem vaja, tugev Schlag... Nii-nii, bravo!

Vähe oli neid, kes said treenerilt kiita, kuid Kiipsaar oli nende hulgas. Treeneri tunnid, vastuoksa mängijate enamusele, meeldisid talle enam kui mänguharjutused. Neil sai ta vähemasti vabalt näidata oma võimeid, kannatamata ebasoodustusi kaasmängijailt.

Pärast, koju minnes, kui Teras jälle temaga teel seltsis, päris Ülo andmeid selle kohta, kes on Reinloog. Mõte saladuslikule võistlejale, keda kapten tema asemele tahab meeskonda tuua, ei andnud Kiipsaarele rahu. Treeninguhoos, kus iga raasuke füüsilist ja vaimset energiat ülesandele tuli pühendada, ununes see mõte hetkeks, et pärast seda ägedamalt esile kerkida.

— Reinloogi sa ei tunne? imestas Teras. See on ju meie teise meeskonna paremäär, kes kevadel „Põhjalast“ üle toodi. Kiire poiss, aga taipu vähe.

Nüüd meenus ka Kiipsaarele, kus ta Reinloogi nime kuulnud. See oli pärast jalgpallijüripäeva, kui ajalehed tõid ära kõigi värvi vahetajate nimed, mispuhul kitsamas sportlaste ringkonnas alati püüti arvata, kui palju või milliseid soodustusi üks või teine mees oma endisest seltsist uude ületuleku puhul võis saada. Et need meehead heade mängijate puhul olid sageli kaunis suured, oli avalik saladus. Alati tekkis sellisele ületulnule kas uus mantel, ülikond või midagi taolist ja rahapuudust ei tundnud mõni nädal või päev pärast jüripäeva keegi neist.

Oli liik jalgpallimehi — hea klassi mehi, kes oma klubi järjekindlasti terroriseerisid igasuguste soodustuste ja preemiate nõudmistega, vastutuleku puudusel ähvardades minna järgmiseks hooajaks võistlevasse seltsi. Üks vanimaid

spordiklubisid, kelle juhatuses valitses veel endis-
aegne amatöristmivaim, tegi kord katsed mehi
korralt kutsuda, kuid tulemuseks oli, et seltsist
lahkus kogu meeskond, asudes kaitsma teise or-
ganisatsiooni värve. Kõige selle tõttu nn. jalg-
pallijüripäevad spordielus tekitavad sageli suure-
maid või vähemaid muutusi ja spordipress jäl-
gib neid suure tähelepanuga. Iga üleminek
leiab märkimist, mistõttu asjatundjail pole raske
ennustada meeskondade arvatavat jõududeva-
hekorda eelolevaks hooajaks. Ülo mäletas sel-
gesti, kuis kevadel lehed kirjutasi, et „Sinised“
on hankinud endale ühest väikeseltsist kandi-
daadi paremääre kohale. Niisiis mängib Rein-
loog praegu nende teises meeskonnas! Ent —
Teras teadis veel enam. Palju enam, kui Kiip-
saar karta julges. Ta laskis teist jutustada, poe-
tades vahetevahel mõne näilikult süütu küsi-
muse, ja kui nad endi teataval tänavanurgal
teineteisest lahkusid, oli Kiipsaarel olukorrast
selge pilt. Korraga olid avatud ta silmad ja
paljud küsimused, mille üle ta seni asjatult
mõtisklenud, olid leidnud vastuse. Kui lihtne
ja loogiline see kõik on! Ja tema, Kiipsaar, ei
osanud varem tulla sellele! Aga — kust või-
nukski lihtsameelne provintslane, kes spordi ja
kõiki sellega seoses olevaid küsimusi oli harju-
nud alati võtma ausa mänguna, mõtelda midagi
nii ebasportlikku?

Nii. Laevere ja Ruuben on suured sõbrad.
Ruuben teenis Raudlaane äris. Klubist välja-
heitmisega kaotas ta teenistuskoha. Uueks pa-
remääreks tahtis Laevere iga hinna eest tuua
Reinloogi, kes ka Laevere vana sõber ja kes Lae-
vere mõjustusel nende seltsi toodigi. Kapteni

plaanist tõmbas aga kriipsu läbi seltsi asjaajaja Mandeli juhuslik sõit provintsi, kus ta leidis Kiipsaare ja kohe pealinna angažeeris. Laevere sõber Reinloog kaotas väljavaate pääseda esimesse meeskonda ja ka — teenistuskohale Raudlaane juurde. Kas lõplikult? Ei. Kui Laeverel õnnestub ka esimesel võistlusel takistada Kiipsaart näitamast oma oskusi ja võimeid, nagu see sündinud harjutusmängudel, on Kiipsaare laul „Siniste“ hulgas lauldud. Publik ja arvustajad, need nõudlikud, kuid pealiskaudsed kohtunikud, ei tea ju meeskonna omavahelisi intriige. Nad näevad vaid, et „Põhja Poja“ paremal äärel mängib uus mees, kes on nii saamatu, et pallile lähedalegi ei pääse. Küllap hakkab Kiipsaare arvel kuulduma nõökamisi, vile; teisel päeval seiab see kõik muidugi ajalehtedes ja siis ei suuda ka seltsi asjaajaja, see muidu nii võimas mees, midagi. Ta peab alistuma üldisele arvamusle ja andma Kiipsaarele hundipassi.

Kõik see seisis Kiipsaare silme ees kui avatud raamat. Tema laul pealinnas on lauldud juba ülehomme, millal ta peab sooritama oma esimese tuleproovi „Siniste“ mängus „Kalevi“ vastu. Seda kohtamist esivõistluste tsüklis on reklaamitud juba nädalapäevad ja kindlasti tõmbab mäng kokku staadionitäie rahvast. Ah, kuis kahetses Kiipsaar, et ta omal ajal ei valinud enda erialaks mõnd individuaal-ala! Kuid nüüd — üksi ei tee jalgpallis midagi. Maaailma parimgi ääreaajaja jääb platsile vaid dekoratsiooniks, kui kogu meeskond seda miskipärast kiuslikult soovib.

Staadioni väravate ja pääsmekassade ees tunglev rahvahulk jagunes kaheks, et lasta läbi punast omnibust. Kostis üksikuid tervitushüüdeid üldises suminas, sest omnibus viis staadionile „Siniste“ juba mängudressis meeskonna koos esindajate ja varumeestega. Korraldajad hõõrusid käsi: ilm oli võistluseks soodus, kerges pilves, kuid vihmaohuta. Neli tuhat pealtvaatajat mahutav tribüün mustendas rahvast juba veerand tundi enne võistluse väljakuulutatud algust ja kassades käis veel palavikuline töö pääsmete müümisega. Mõni minut enne mängu algust võis hinnata publikut juba nelja ja poole tuhande pealiseks. Võistlus väärís seda ka, kuna tulemus pidi selgitama, milline meeskond asub esivõistluste tabeli etteotsa.

Kui „Sinised“ tribüüni alt jooksid staadioni tumerohelisele, valgete joontega piiratud muruväljale, kõige ees väravavaht Sõkal tuli uue kollase jalgpalliga ja tagatipus uus mees Kiipsaar, puhkes tribüünil ja välja vastaspoolel, seisuplat-sidel elav kiiduavalduste torm. Sama osaliseks, ehkki pisut vähemal määral, said ka kohe pärast „Siniseid“ väljajooksvad „Kalevi“ mustsär-gid. Kumbki meeskond tegi mõningad harjutuslöögid ja samas ilmuski nähtavale vahekohtunik, vana jalgpalliveteraan Hõbemäe, kes oma liidukohtuniku vormis, lühikesis, mustis pükstes ja samavärvi kuues, mille revääre dekoreeris valge tennisärgi mahakeeratud krae, näis elatanud skautmasterina mõnelt rahvusvaheliselt jamboreelt.

Järgnes tavaline tseremoonia. Meeskondade

kaptenid surusid kätt enne kohtunikul, siis teineteisel ja Hõbemäe osavast pöidlalt visatuna lendas õhku metallraha väljapoolte loosimiseks. Valis „Kalev“ — alla päikest ja nõrka tuult, ning meeskonnad seadsid endid mänguvalmis kohtadele. Ülo paremäärena tundis midagi nagu heameele taolist, kuna tal esimene poolaeg tuli mängida seisuplatside ees — eemal tribüünist, mille tuhanded silmapaarid tulvil ootuseärevust olid suunatud keskväljale, kus toimus lahtilöök. Hele vile Hõbemäelt — ja juba käiski mäng.

Laevere avalöögi püüdsid kalevlased, kes viisid palli paremasse äärde, kus nende nobedal siseajajal õnnestus laveerida „Siniste“ poolkaitsjast mööda ja saata tagasi ääretormajale. Tsenderduseni asi siiski ei läinud, sest enne sai palli „Põhja Poja“ vasakkaitsja, kes selle tugeva löögiga oma kesktormajale läkitas. Laevere dribeldas „Kalevi“ keskpoolkaitsjast mööda, söötis vasakule ette ja „Siniste“ vasakääre ning vasakpoolkaitsja koostööl suudeti pall viia väljanurka, kust äär veel viimasel hetkel suutis vastase kaitsja eest anda tsenderduse värava ette. Kõrges kaares lendava palli surmas Laevere peaga ja juba vuhises nahkkuul ta tugevast löögist väravasse, kus „Kalevi“ nobe puurivaht püüdis selle akrobaatilise mahaviskega. Algas oli paljutöötav ja sumin tribüünil suurenes.

Järgmine kümme minutit sellevastu möödus kriitiliste hetkedeta. Mõlemad meeskonnad olid ettevaatlikud ja pall püsis keskväljal. Üha kasvava vihaga nentis Kiipsaar, et kui nii edasi läheb, siis temal seekordki platsil tuleb olla vaid mööbliks. Nagu treeningulgi, ei söötnud ükski

palli paremasse äärde, ehkki Kiipsaar nii mõnegi võimaluse märkas, kus õigel ajal saadud söödust naljaasi olnuks palli vastase värava alla viia. „Sportlased!“ mõtles Kiipsaar kibedusega. „Jalgpallimeeskonda peab juhtima üks mõte ja üks tahe,“ — ha-haa! Üks mõte ja tahe küll, aga mitte mängida ausat mängu vastase võitmiseks, vaid et süüa välja teda, uustulnukat provintsist!

Mida minut edasi, seda ägedamaks muutus mäng. Mehed läksid soojaks ja ühes sellega tõusis mängu tempo. „Siniste“ värava all tekitasid kalevlasted rea ohtlikke hetki, millised aga likvideeris kaitse ja väravavaht õnne soodustusel. Siis pääsesid „Sinised“ rünnakule — muidugi vasaku tiivaga, kuid saavutasid ainult nurgalöögi, mille vasakäär lõi värava taha.

Tribüünilt kostis jälle pisut elavamalt suminat — mäng hakkas köitma publikut. Kahekümne seitsmendal minutil plahvatas see sumin järsku tugevaks mürinaks: „Kalev“ saavutas värava! Nende vasaktiib oli viinud palli nurka, kust paremsisemine lõi saadud hea tsenderduse terava hoobiga väravasse, ilma et „Siniste“ puurivaht püüdmiseks katsetki oleks saanud teha! 1:0 „Kalevi“ eduks oli kirjas.

Väravast peale muutus mäng elavaks ja kiiretempolisemaks seninähtust. Edust tiivustatud „Kalev“ ründas nagu müür ja „Siniste“ poolkaitsel ning kaitsel tuli teha meeleheitlikku tõrjetööd. „Põhja Poja“ neljamehelise edurivi vasturünnakud ei andnud midagi ja Kiipsaar tundis nutumaiku kurgus: Kui palju hiilgavaid võimalusi olnuks temal, „Siniste“ viiendal, paremäärel, kuid keegi ei andnud palli! Isegi nii kaugele

ulatub meeskonnajuhi kius ja intrigeerimine, et temast, Kiipsaarest, püütakse lahti saada kas või võistluse kaotamise hinnaga!

Juba olid terasemad pealtvaatajadki märganud, et „Siniste“ uus paremäär seisis täiesti jõude. Halloo, mis te paremäärel viga on? Miks mees ei mängi? hakkas kõlama hüüdeid seisuplatsi-publikust, mille moodustasid peamiselt noored poisid, sõdurid, õpilased — jalgpalli-publiku temperamentsem osa.

— See on mälestussammas Ruubenile! hõikas vastuseks keegi naljahammas ja sellele järgnevat naerulaginat kuuldes tõusis vihapuna Kiipsaare näkku. Mis pidi ta tegema, kuidas toimima, tundes endal pealtvaatajate muigavaid ja ironiseerivaid pilke? Pidi ta valjusti kisen-dama, et tema t a h a b mängida ja v õ i b män-gida, aga need teised on tema vastu, nad ei anna talle ühtki võimalust, mitte pisematki! Milline hirmus tunne näha enda ümber viit tuhat pealtvaatajat ja kahtkümmend üht mängijat ning kõik nad, kõik on su vastased! Oled üksi, üksi, üksi! Oled võimetu, oled kui võrgus, milles rabeled mõttetult, sihitult; võrgus, mille peened niidid seovad su käed ja jalad, pigista-vad su kokku, litsuvad vastu maad!

Poolaja lõpuvile oli kui lunastus. Näost pu-nane, higipisarad laubal, jooksis Ülo riietus-ruumi. Ta oli 45 minuti kestes saanud palli katsuda täpselt neli korda — kõige ebasoodsa-mates olukordades. X

Klubi asjaajaja ja selektsioonikapten tormasid meeskonnaruumi. Mõlemad olid ärritatud. „Sinised“ poolajaks „Kalevi“ vastu 1:0 kaotuses!

— Laevere, kui sa nii edasi juhid edurivi, kaotame! hüüdis Mandel. Miks ei mängi sa paremasse äärde?

Laevere, kes end valge rätikuga kuivatas, saatis halvustava pilgu Kiipsaare poole ja vastas:

— Sellepärast et ma paremäarele kindel ei ole. Mängiks seal Reinloog või Ruubengi, teaksin, kuidas kasutada olukorda. Aga nüüd — häh! Põlgliku käeliigutusega lõpetas ta öeldu.

— Noh, siis Reinloog, kiiresti hakkama! Vahetan Kiipsaare välja! lausus selektsioonikapten, kelle sõnad tõid rõõmuhelgi Laevere näkku. Ruttu, Reinloog! hüüdis kesktormaja ja palavikulise kiirusega hakkas hüütav, kes viibis varumehena kohal, samuti kui osa muidki teise meeskonna mängijaid, riietuma.

Kiipsaar, kes istus pingil, tõusis, et ütelda midagi, kuid samas laskus taas istmele. Ei tasu vaeva. See on lõpp. Lõpp. Apaatselt ja enam mehaaniliselt kui sihiteadlikult hammustas ta sidrunit.

Samas aga sündis midagi ootamatut. Teras, kel esimesel poolajal vasakhalfina rohkesti tege mist oli olnud ja kes seetõttu end märja rätikuga hõõrudes karastas, astus Laevere ette. Tagasisurutud vihast värisevi hääli ta sõnad kõlasid kirvehoopidena, kui ta ütles: — Sina, Laevere, me oleme juba rida aastaid mänginud koos. Ütlen sulle nüüd, kui sa oma kiusu ei

jäta ja Kiipsaarega ei mängi, otsi endale teiseks poolajaks ühtlasi ka uus vasakpoolkaitsja! Kiipsaar tuleb väljale, saad aru!

— Sina pea oma vastast, aga ära tule õpetama edurivi ega kaptenit! hüüdis Laevere püsti karates ja palju ei puudunud, et meeskonnaruumis puhkenuks riid. Ehmunud selektsioonikapten ja asjaajaja ruttasid mehi rahustama, unustades kõik muu, ja kui kõlas vaheaja lõpuvile, haaras Teras Kiipsaare õlast ning lükkas ta uksest välja. Ruumi jäi meeskonna väljale samudes vaid Reinloog, kes pead vangutades hakkas uuesti kraed kaela seadma.

Kibedasti kahetses Kiipsaar oma väljaletulekut. Ta pidi mängima nüüd otse tribüüni ees, nelja tuhande silmapaari lähimas läheduses. Silmapaari, mille eest ei jäänud varjule ükski ta liigutus, ükski sügavam hingetõmmegi.

Laeyere tsentris mängis hoolimatult ja vihaseks. Hambad kokku pigistatud, silmis kurjakuulutav tuluke, nii tormas ta vastaste ja omade vahel, sooritades pööraseid soolo-läbimurdeid. Vahetevahel andis ta mõne palli ka Kiipsaarele, kuid ikka momendil, millal paremäär oli kas vastaste poolt täielikult blokeeritud või liiga kaugel söödu suunast, nii et „Kalevi“ poolkaitsja alati enne palli vallutas. Kui Kiipsaar end vabaks oli mänginud ja soodsal positsioonil söötu ootas, ei saanud ta seda iialgi. Siis oli pall alati vasakul tiival või jälle noppis keskelt saadud söödu paremsisemine. Tribüün kohises. Neljatuhandepäine lohe Kiipsaare paremal käel paljastas hambaid, irvitades saamatu paremääre üle. Ainus, mis takistas Kiipsaart väljalt minema jooksmast, oli sissekasvanud sportlik dist-

sipliinitunne ja optimistlik lootus juhuslikule võimalusele, kuigi seegi oli nõrk, sest valvas paremsisemine kattis Kiipsaart enam kui vastameeskonna mängijad. Südames needes Laeveret, „Siniseid“, pealinna ja kogu maailma, Kiipsaar igal vähegi sobival võimalusel sööstis maruhoona palli järele, jooksis iga küljeaudi juurde, kuid asjata. Liiga hästi oli kõik see plaanitsetud tema vastu!

Kalevlased, teise poolaja keskel juba veendunud oma võiduseisu püsimises, kasutasid puh-takujulist ofensiiv-taktikat. Nad talitasid põhi-mõttel: parim kaitse on pealetung, ja ründasid „Siniste“ tagaliine hooga, mida annab igale meeskonnale võidutunne. „Siniste“ kaitsel olid palavad päevad, kuna lonkava edurivi tõttu mängu kogu raskus lasus nende õlgadel.

Poolaja 30. minutil suutis „Siniste“ vasak-kaitsja suuri vaevu päästa värava, võttes palli kalevlase juba löögivalmis jala eest ja söötes va-bana seisvale poolkaitsjale Terasale. Nähes seda, jooksis Laevere positsiooni, et võtta vastu söötu. Teras tormas keskvälja suunas, panemata tähele kesktormaja energilisi žeste, ja läkitas palli kõrges kaares üle Laevere paremas ääres vabana seisvale Kiipsaarele. Ometi kord sööt õigel hetkel! hõiskas Kiipsaar endamisi.

Täie ajuga pealetormava paremsisemise eest juhtis Ülo palli kerge pealöögiga mööda. Nii! mõtles ta: oma mees on suurem vaenlane kui vastane! Siis, hinnates välkkiiresti olukorra, teeskles Kiipsaar, nagu tahaks ta tavalist kom-met mööda vedada palli väljanurka, et sealt tsenderdada. Ettejoosnud Laevere hõikas: anna pall tsentrisse! kuid Kiipsaar ei pannud seda tä-

helegi. Osava pettemanöövriga, milles ta kiirus ja hea kehavalitsemine kõigile silma torakas, möödus Ülo vastase kaitsjast ja sekund hiljem vuhises pall tugevast hoobist „Kalevi“ värava paremnurka. See oli toredusvärav, nagu neid näeb isegi liiduklassi esivõistlustel harva; löödud täielt kiiruselt hea täpsusega ja taibuga.

Üks-üks! Seis oli viigistatud.

Tribüünil ja seisuplatsidel puhkenud aplaus mattis viivuks kõik muud hääled. Mattis Kiipsaare mõttedki. Ülo tundis vaid, kuis ta sisimas tekkis mingi kuum laine, mis tõusis üha ülespoole, pannes peksma südame ja õhetama palged. Ta oli saavutanud värava! Kõige kiuste, tänu vaid Terasale, kes andis talle söödu vastu kapteni tahtmist. Ta pole siiski sõpradeta, polegi üksi! Hurraa!

Kiipsaar tundis, otsekui avaneksid temas sel hetkel uued, tohutud jõureservid, jõureservid, milliste olemasolust tal seni aimugi polnud, ja kui pall vastase keskkolmiku poolt uuesti lahti löödi, ei näinud ta muud, ei mõtelnud muule kui vaid mängule.

Võistluse viimane viisteist minutit oli marulisemaid episoode, mis nähtud meistersarjas. Kumbki meeskond pani vaekausile viimase, et võita. Kalevlased, kelle kindel võiduseis viimasel veerandil muutus viigiks, üritasid võiduväravat ja hasartisattunud publiku ergutuskisa saatel, mis kõlas kui orkaan, surusid „Sinised“ sama sihiga vastu. Neliteist minutit ei suutnud kumbki teha midagi, palle vuhises küll latti ja väravavahtide sülle, kuid tulemuseks paistis jäävat viik.

Juba oli osa publikut tõusnud ja hakkas aeglaselt lahkuma, kui „Kalevi“ vasakhalfile pealetormanud Kiipsaar sai palli. Nobeda sprindiga tungis ta mööda väljaserva edasi, dribbeldas kahest pealetormavast vastasest mööda ja jõudis nurka. Kiire pilk vasemale näitas, et praegusel hetkel on tsenderdamine mõttetu: värava all oli terve rida kalevlasi. Otsustavalt liikus Ülo palliga mööda otsajoont värava poole ning kaitsja peale tormates ei söötanud palli oma sisemisele, vaid lõi ootamatu nõksu pooltagasi. Seejuures libistas ta enese kahe pealetulnud mustsärgi vahelt osavasti läbi ja seisis soodsas löögipositsioonis vastase väravaruumi nurgas. Juba tõstis ta jala otsustavaks löögiks, kui nägi endast kümnekond meetrit vasemal seisvat Laeveret. Et takistada Kiipsaarel löömast, tormas kolm kalevlast korruga ta poole, mille tagajärjel Laevere täiesti vabaks jäi.

Sel hetkel, mis oli tõesti ainult hetk, murdosa sekundist, unustas Kiipsaar kõik viha ja sapi, mis oli kogunenud temasse pealinnas veedetud nädalate kestes ja millele andis määratud lisa tänane võistlus. Sportlasena nägi Ülo vaid üht: Laevere on soodsamas löögipositsioonis kui tema ise!

Nöksak parema jala siseküljega ja pall veeres rohelisel murul vasemale, otse Laevere ette.

Viimane oli oodanud kõike muud, ainult seda mitte. Hämmastus ja imestus näol, nii vahtis ta vaheldumisi vastaste poolt rünnatud Kiipsaart ja palli, otsekui näeks mõlemaid esmakordselt elus. Alles publiku põrgukisa tuletas talle meelde, kus ta on ja mis on vaja teha. Laevere lõi.

See oli hoop napilt kümne meetri kaugusel asuvasse väravasse ja nii võimas, et väravata-gune traatvõrk oli tõelises ohus. Sest — mis puutub mänguvõimesse — Laevere kesktormajana on olnud alati parimaid oma alal.

Publiku pöörane kisa mattis lõpuvile, mis järgnes löödud väravale. „Põhja Poeg“ oli võitnud 2:1!

Juubeldades tungisid poisikesed pallimurule, et katsuda oma käega „Siniste“ „ uut kihvti“ ning „täitsa vuntsi“ Kiipsaart. Ka Laevere ja teised said oma osa — nii, nagu see sünnib iga võitjaga igal võistlusel, millel vähegi suurvõistluse hõngu.

6

Riietumisruumis, mille künnisel selektsiooni-kaptenil, asjaajajal ja korrapidajail oli rohkesti tegemist noorte pallientusiastide tagasitõrjumisega, kes vägisi garderoobi tahtsid tungida, kostis kõva läbisegi kõnet, hüüatusi, rõõmuavaldusi. Ei juhtu igapäev, et juba kaotuse äärel olev mäng võidetakse. Päevakangelaseks oli Kiipsaar, kellega nüüd igamees rääkis, kellele igaüks andis enam või vähem kiitva hinnangu, rääkimata Terasest, kes käitus nii õnnelikult ja rõõmuärevalt, otsekui oluaks ta ise võiduvärava lööja.

Järsku vaikisid kõik. Laevere, kes väljalt tulles oli kellegagi sõna rääkimata heitnud seljast särki ja läinud kraani alla pesema, ilmus uksele. Ta heitis pika, tungiva pilgu Kiipsaarele, libistas selle siis üle teiste mängijate ja ta põselihased tõmblesid hetke. Siis astus ta pikal, aeglasel sammul üle põranda ja jäi Kiipsaare ette seisma.

Keskormaja nägu oli muutunud. Sellel väljendus tagasihoitud piinlikkusetunnet, segatud alateadvusliku imetlusega, kuid ta silmade siiras ja selge vaade näitas, et nende omanik on oma tunnete ja mõtete peremees. Laevere avas suu, et midagi ütelda, kuid jättis selle. Ta surus huuled kokku, põsenukid tõmbusid hetkeks, otsekui püüdes tõrjuda ebamugavat, soolast niiskust silmanurgis.

Siis sirutas ta Kiipsaarele käe.

Nad hoidsid teineteise kätt kaua, pealinna parima jalgpallimeeskonna kapten ja uustulnuk provintsist. Kumbki ei lausunud selle juures sõnakest, kuid Kiipsaarele ütles see tugev, mehelik käesurumine, et nüüdsest peale on ta ühe-teistkümnes „sinine“. Ja veel enam: et keskormaja Laevere on nüüd ta parim seltsimees.

1

Kõrgushüppemeister Rajamaa kahekümne spordiaasta tähistamiseks peetud juubelivõistlused lõppesid. Rohkearvuline publik valgus laiali piki puiesteid ja tänavaid tagurpidi voolava jõena. Algul tungles rahvas staadionivärvast välja ainsa laia, liikuva ja kireva paelana, et siis Kadrioru peateedel hargneda mitmesse eri suunda, millest igäüks omakord hargnes ikka pisemaks ja pisemaks, kuni mitmetuhandepäine rahvahulk kadus tänavaliiklemisse, otsekui oleks ta sulanud, muutunud olematuks nagu tulisele pliidirauale asetatud vahatükk.

Heino Rajamaa nimi tohiks olla tuttav igale, kes on vähegi huvitunud spordist ja eriti selle arengust meie kodumaal. Kuulus ju juubilar nende omaaegsete harvade, innustunud pioneeride hulka, kes hakkasid ajama esimesi vagusid meie kergejõustikule. Tänapäeval, millal spordiväljakud, treeninguruumid ja asjatundlikud juhatajad-instruktorid on kättesaadavad igale noorele, kel asja vastu vähegi huvi, ei suudeta õieti mõistagi, milliste raskustega võideldes tuli teotseta ja areneda tolleaegsetel sportlastel. See oli

aeg, kus sportliku enesearendamisega rööbiti tuli võidelda ka seltskonna arvamise vastu, mis oli teravasti hukkamõistev. Sportlane — see oli midagi palaganinäitleja ja tsirkuseartisti vahepealset, isik, keda mingil moel ei saadud võtta tõsiselt, kelle kulul võis teha nalja ja arendada oma teravmeelsust. Ent — sinepiivake, kuhu kuulus ka Heino Rajamaa, suutis kasvada ja paisuda kõigi eelarvamuste kiuste. Ehkki Rajamaast ei saanud esmajärgulise hiilgusega rahvusvahelist tähte nagu mitmest ta kaasaegsest, kes sundisid Eesti trikoloori tõstma võidumasti Antverpenis, Pariisis ja Göteborgis, kujunes see tagasihoidliku esinemisega, soliidne sportlane tähtsaks teguriks meie kodumaa spordielus just oma organisaatorlike võimetega ja lakkamatu energiaga, millega ta oma sihti taotles. See oli Rajamaa, kes esimesena suunas oma energia maale, tema õhutusel ja otsesel kaastegevusel sigis siin-seal seltse, loodi spordirakukeksi küladesse ja teistesse maa-keskustesse. Kogu see suur töö võttis aega, enne kui hakkasid ilm-nema tulemused, enne kui töötav maa hakkas mõistma, et ka füüsilist tööd tegevale inimesele on vajalik sport kui laitmatu ja harmoonilise inimterviku väljakujundaja. Nüüd, millal meie provints annab tuhandeid atleete, tuhandeid esinejaid üleriigilistel suurpidustustel, hakkavad alles ilm-nema selle suure töö tulemused, mille üks andunumaid alustajaid oli Heino Rajamaa.

Puht-sportlike saavutistega seisis Rajamaa oma hiilgeajal tipumeeste hulgas, seda eriti oma erialal — kõrgushüppes. Ta omandas mitu korda meistritiitli ja oli kord isegi aasta ede-

tabeli juht. Seejuures oli Rajamaa üks esimesi, kes hakkas teadlikult ja plaanikindlasti viljelema tol ajal meil veel tundmatut sisejalastiili, mis võimaldab tõusta kõrgushüppes tippsaavutisteni ka neil sportlastel, kes ei evi suurt painduvust ja nõtkeid puusi, milleta edu saavutamine seni üldiselt harrastatud välisjalastiili juures oli võimatu. Sellelgi alal oli Rajamaal algul küllalt võitlemist, kuna sageli teda ta omapärase hüppetehnika pärast lausa naerdi ja ühes provintsilinnas korraldatud võistlustel Rajamaa hüppeid isegi tunnustada ei tahetud. Kui aga Pariisi olümpiamängudel ameeriklane Osborne samasugust stiili kasutades tuli olümpiavõitjaks, hakkas meiegi sportlaste noorem generatsioon harrastama uudset hüppetehnikat, mida varem tunti ainult „Rajamaa stiili“ nime all.

Rahvusvahelisel areenil Rajamaa eriliselt silma ei paistnud. Küll võitis ta maavõistlustel lätlasi, poolakaid ja soomlasi, kuid olümpiatasemeni mees ei küündinud. On ju meie kergejõustik veel liiga noor selleks, et meil rida aastaid tagasi võinuks leiduda hüppajaid, kes oluksid võimelised konkureerima maailma suurte ja vanade spordirahvaste parimate esindajatega. Teisest küljest — leidub teoretikuid, kes väidavad, et põhja-rassid ei suuda üldse anda ei ekstraklassi kuuluvaid kiirjooksjaid ega ka hüppajaid, kusjuures näitena tuuakse Soome. Vaatamata sellele, et vennasrahvas juba ammu tegeleb spordiga ja evib sel alal maailmakuulsust, ei ole neilgi sprintereid ega erilisi hüppetähti. Sellepärast pole ka midagi imestada, kui praegusaja seisukohast vaadatuna Rajamaa omaegne kuulsus ei tundu olevat sugugi päripro-

portsionaalne tema poolt ta hiilgeajal saavutatud tagajärgedega. Ärgu iial unustatagu, et sport — nagu elu isegi — areneb hiiglasammudega ja saavutis, mis tänapäeval keskmisele koolipoisilegi kättesaadav, oli kümmekond aastat tagasi peaaegu fenomenaalsena tunduv. Igal ajastul on oma kangelased ja et neid mõista, tuleb meil kasutada vastava aja mõõdupuud.

Rajamaa juubelivõistlused kujunesid oodatult pidulikuks. Peaaegu iga spordiorganisatsioon oli saatnud, kui mitte võistlejaid, siis esindaja, publik tuli oma vana lemmikut massiliselt vaatama ja Rajamaa esimesele kohale tulek seenioride klassi kõrgushüppes tekitas ovatsiooni, mida kadestaks mõnigi olümpiaatleet.

Võistluspäeva õhtul oli korraldatud juubilaria auks pidulik koosviibimine Jahtklubi mugavais ruumes, kuhu sel puhul kogunes meie spordijuhtkond ja provintsiseltside esindajad peaaegu täies koosseisus.

Võis näha Olümpiakomitee liikmeid, kes peagu eranditult vägagi väljapaistvad isikud meie avalikus ja riigielus, Spordi Keskliidu ja eriliitude juhte, tennisklubide daame, esindajaid Kehakultuuri Sihtkapitali Valitsusest. Heatuulisena askeldas külaliste hulgas vana maratonilõvi Jüri — üks juubelikomitee liikmeid, omaaegne maailmameister Leks Ruuvere — alati naeratava näoga ja nooruslikult löögivalmis, peatoimetaja Tammik ja palju, palju teisi, kes kõik avalikkusele hästi tuntud endised või praegused sporditegelased.

Pärast seda kui ligemale saajapäine seltskond oli istunud banketilauas, kuulanud pika rea kõnesid, mis lõpuks juba kippusid tüütama, ja kui

juubilar oli saanud kätte kingid, auaadressid ja lilled, milliseid kokku toodi paras koorem, siirdus seltskond laiali klubi mugavatesse ruumidesse, et veeta aega igaüks oma kalduvustele ja huvidele vastavalt. Suures peosaalis hakkas mürtsuma valitud tantsuorkester, einelauaruumis ja lugemistoas tekkisid neljamehelised bridžimängijate grupid ning piljardi- ja koroona-laudade ümbergi kogunes hulk mängijaid ja vaatajaid.

Juubilar ise, kolmekümnekaheksa-aastane, veel täiesti vormis ja noorusliku välimusega härra, kelle pruunikspõlenud, energilisest näost vaatas välja kaks helehalli, tahtejõudu osutavat silma ja kelle laitmatu õhtuülikond ning sundimatu käitumine osutas pigem diplomaati kui sportlast ja kaubamaja Saareniit & Ko prokuristi, jalutas ruumist ruumi, vesteldes siin-seal külalistega ning kaaslastega. Viimaseid oli kolm härrat, Raudteevalitsuse kõrgemaid ametnikke ja ühe pealinna suurema spordiorganisatsiooni juht Kuusk, tuntud spordiarst dr. Kikas ja Leo Marras — populaarsema ajalehe sporditoimetaja.

Veidi väsinud pikast seismisest, käimisest ja jutlemisest, siirdus neljameheline seltskond lõpuks klubi suitsetamistuppa, kus oli korraldatud juubilari spordiauhindade näitus. Klaaskappides seisid pronkskujud, hõbekarikad ja -pokaalid, kristallvaasid hõbeplaatidega, pooltosinat igas suuruses ja kujus lauakelli, paberossitoose. Maitsekate vitriinide mustal samettaustal asetse-sid reas mitmesugused medalid, aknalaud oli võetud hõbelusikate, paberinugade ja kõigi taoliste pisiesemete alla, millised on kujunenud eelistatumateks auhindadeks meie võistluskorral-

dajate poolt. Ümmargusel suitsetamislauual seisis hunnik diplomeid — kõigi nende seinale asetamiseks poleks tõepoolest piisanud ruumi. Palju, palju oli kõike seda, mis Rajamaale kogunenud auhindadena kahekümne pika spordiaasta jooksul, ja ehkki kõik kolm kaaslast olid juubilari auhindu juba näinud, vaatlesid nad neid ikka jälle uuesti.

Ajakirjanik Marras lehitses diplomitehunnikut; siirdus siis medaleid vaatlema, ning olles lõpetanud oma ringkäigu karikatekapi juures, pöördus järsku tekkinud mõtte ajal juubilari poole.

— Härra Rajamaa, kõigist teie saavutistest ja kogu teie senisest elust on juubeli puhul juba lõpmatuseni kirjutatud. Ütelge palun veel: milline teie auhindadest on teile väärtuslikem?

Rajamaa, kes mugavasse klubitooli oli laskunud, pöördus küsija poole.

— Raske ütelda. Mõtlen siiski — vist see Kreeka vaasi meenutav karikas, Tšehhoslovakia saadiku rändauhind. See kaalub ligemale kilo.

— Ei. Mitte seda, tõrjus ajakirjanik naeratades. — Väljendusin vist pisut ebatäpselt. Ma mõtlesin, milline auhind on teile väärtuslikem saavutuse poolest?

— Aa! See on hoopis midagi muud, naeratas ka juubilar, tõusis ja soris tükikese aega lauallebavate diplomite hulgas.

— See siin!

Kolm pead kummardus väikesekaustalise, helesroheline, õhukesele kartongpaberile trükitud lihtsa diplomi üle, mille Rajamaa oli küünita-

nud Marrasele. Ja peaaegu samal hetkel kõlas ruumis kolm imestushüüet.

— Härra Rajamaa — kas diplomikirjutaja pole eksinud numbriga?

— Ei, vastas küsitav ja naeratas veel kord. — Number on õige. Üks meeter ja kuuskümmend sentimeetrit hüppasin ma tookord, tulles esimehseks. Ja see on ka mu elu suurim saavutus — raskeim võit.

2

— Mõistan teie hämmastust, lausus juubilar, kui kõik olid võtnud istet, milleks Rajamaa tegi ettepaneku ja andis eeskuju.

— Kuna olete kursis meie spordi saavutistega aastakümne eest, imestate, kuidas mina, kes ma olin tollal, seda diplomit saades, Eesti meister ja nagu öeldakse, oma elu parimas vormis, võisin hüpata ainult üks meeter ja kuuskümmend. Jah — möönan, olin sel aastal tõepoolest parem kui iial enne. Kuigi juba üle kahekümne viie, tõusin vormis järjest, milleks peale treeningu kahtlemata mõjus kaasa ka minu sportlik eluviis — olgu vahemärkusena mainitud, et suitsetamagi hakkasin ma alles kolmekümnendais aastais. Nagu isegi teate ja nagu mäletategi vahest, oli meeter kuuskümmend mulle tavaliselt algkõrguseks, kuna lõpp-tagajärg kippus ikka meeter kaheksakümneni ja üle selle. Muidugi ei ole see tänapäeval enam jumal teab mis, kuid tollal... noh, te teate isegi.

Jutustaja tegi kerge viipe käega ja võttis taskust sigaretoosi. Rahulikult ja ruttamata läitis ta sigareti ning jätkas siis, vahetevahel

kergeid suitsupilvi õhku puhudes, mis peagi muutusid otsekui õrnsiniseks linikuks, hajudes laealusesse hämarusse.

— Niisiis — tol suvel, millest meil jutt, olin oma saavutiste tipul. Juba juuni algupoolel, seega üsna aegsasti tõusin vormi ja pärast õnnestunud maavõistlust lätlaste ja poolakatega sain rea võistluskutseid välismaile. Kuna aga alles äsja olin lõpetanud õpingud ülikoolis ja asunud Saareniidi ärisse ametisse, ei saanud ma teenistuslikel põhjusil välisreise vastu võtta, nii kahju, kui mul sportlasena sellest ka ei olnud. Seda enam aga võistlesin ma kodumaal, kuna pühapäeviti olid mulle lahti kõik teed.

Ühel sellisel vabal pühapäeval otsustasin sõita võistlema N. linnakesse. Olin lugenud „Spordilehest“, et seal peetakse rahvuslikke kergejõustikuvõistlusi, ja kuna ma N-is varemalt polnud käinud — mille peamine põhjus oli linnakese kõrvaline asend —, lootsin rahuldada selle võistlusreisiga pisut ka kodumaa geograafilist huvi, milline mul alati on olnud võrdlemisi tugev.

Nädala sees teatasin oma osavõtust telefoni teel võistluste korraldajaile, istusin laupäeva õhtul rongile ja pühapäeva hommikupoolel olin kohal. Ümberistumised ja sõlmjaamas rongi ootamine väsitasid muidugi veidi, aga kuna võistlused algasid alles pärast lõunat, oli võimalus väljamagamiseks. Võtsin toa linna ainukeses võõrastemajas — ma ei tea, kuidas on lood seal nüüd, kuna ma enam pole oma jalaga N-i saanud, kuid tol ajal see hotell oli küll viletsaim urgas, kus ma iial olen peatunud —, püüdsin magada ja uinusingi kuidagi.

Teate ju muidugi, et N. on tänapäeval tuntud kui räbalaima spordipublikuga linn meie ilusal kodumaal. Jalgpallikohtunikud, jah, isegi välismeeskonnad, kes juhtuvad N. meeskonda võitma, peavad enda arvel kuulma alati kasvatamatuid väljendusi, sõimu ja mõnikord lendavad isegi kivid ning mädanenud õunad — sedamööda, kuidas on aastaaeg.

Doktor Kikas noogutas. — Täiesti õigus. Olin isegi kord seal vahekohtunikuks ja kui ma N. meeskonna kahjuks enam kui teenitud karistuslöögi andsin, taheti mind pärast võistlust peaaegu lintšida, rääkimata mõnitustest ja sõimust mängu ajal.

— No näete! Pean ütlema — tol ajal polnud asi sugugi parem. Ainult et võistlusi peeti üldse vähe ja N. publiku kasvatamatus polnud nii üldiselt tuntud. Mina olin kuulnud küll üht-teist, aga uskusin selle olevat liialduse. Pealegi minu puhul — noh, ma ei liialda, vaid nendin tõsiasja — olin tookord ikkagi küllalt populaarne, nii et kuhu ma ka ei läinud, võeti mind kõikjal ikka elavate kiiduavaldustega vastu. Nii läksin ka tookord N-is päris rõõmsa südamega linnakese spordiväljakule, napp veerandtund enne võistluste algust. Mind võeti võistluse korraldajate poolt vastu suure südamekusega. Kohaliku spordiseltsi juhid olid väga rõõmsad minu ilmumisest ja parimas meeleolus sammusin peale esitlemist spordivälja rõivastusruumi.

Rahvast oli rohkesti. Ka sportlasi oli kenake kogu, kuid nende saavutised muidugi mõista jäid igal alal tagasihoidlikkudeks — isegi tolle aja mõõdupuud arvestades. Kui algas kõrgus-

hüpe ja võistlejaile seati algkõrguseks üks meeter ja kolmkümmend viis sentimeetrit, sundis see mind seesmiselt muigama. Endastmõistetavalt ei kavatsenud ma alustada hüppamist nii madalalt, kuna lootsin saavutada lõpptagajärjeks vähemasti meeter kaheksakümmend viis. Tavaliselt mu algkõrguseks võistlustel oli ikka sada kuuskümmend või kuuskümmend viis, kuid tol võistlusel otsustasin teha erandi. Et anda sportlastele enam võimalust näha mu hüppeid ning õppida stiili, mida, nagu isegi teate, valitsin puhtalt, mõtlesin alata juba meeter viiekümne viiest. Sellepärast on täiesti loomulik, et kui mu nimi hõigati välja meeter kolmekümne viie, meeter neljakümne, neljakümne viie jne. puhul, vastasin ma tavaliselt: „Ei hüppa veel.“

Selline asi oli aga N. linnakeses nähtavasti tundmatu, kuna nende omad tšempionid alustasid ikka algkõrguselt ja lõpetasid saja viiekümnekuuekümmend piirides. Ja publik — muidugi ei tea ma seda tänapäevanigi kindlasti, ma oletan ainult — luges minu lausest „ei hüppa veel“ välja vist midagi hoopis ebasportlikku. Jätsin neile sellega arvatavasti mingi praalija või eputaja mulje, kes oma võimetega hoopis ja kelgib, ning vaistlikult tundsin, kuis publik muutus vaenuliseks. Ma ei tea, mu härrad, kas teie suudate mõista seda või mitte, aga sportlasel, kes on palju võistelnud, on mingi vaist, mis talle eksimatult ütleb, kuidas suhtub temasse publik. Ilma et sul tarvitseks kuulda ainustki lauset, ainustki sõna kellelki, tunned järsku, et sind vahivad vaenulised silmad, et soovitakse näha sinu ebaõnnestumist. Olin küll üle sellest, et lasta end segada niisugusest asjast, kuid meeter

viiekümne viie ajal hüppele valmistudes tundsin end siiski pisut ebamugavasti.

Endastmõistetavalt ei võtnud ma sellise naeruväärt madala kõrguse ületamiseks treening-ülikonda seljast. Ületasin tavaliselt kõik kõrgused kuni meeter seitsmekümneni või seitsmekümne viieni pikkades pükstes. Tookord, meeter viitkümmend viit hüpates ei hakanud ma samuti ka täishoogu võtma. Arvestasin kaht tippivat sammu, millest piisab tõukeasendi saamiseks, ja tahtsin ületada lati efektiivselt, peamiselt ainult äratõuke ja stiilipuhtuse abil. Nii tegingi. Kui hüüti „kõrgus üks meeter viiskümmend viis; hüppab Rajamaa!“, lähenesin aeglasel, lõdval sammul latile, võtsin paar lühikest, järsku hoo-sammu ning tegin tugeva tõuke vasaku jalaga. Tavaliselt piisas mulle sellisest võttest meeter seitsmekümnegi ületamiseks, kuid seekord läks teisiti. Ma olin nimelt nii ettevootamatu, et ei teinud enne hüppele asumist keha soojaks. Muidugi oli see s ü ü ja teataval määral isegi üleolekutundest tingitud, sest meeter viitkümmend viit ei pidanud ma ju üldse kõrguseks, mille ületamiseks vaja valmistuda, nagu ikka sportlane võistluseks valmistub.

Te teate, mis võib tulla, kui keha soojaks tegemata sooritatakse järsk, võimas pingutus? Täiesti õigus, härra doktor, lihase venimine või halvimal juhul lihase rebenemine. Noh — ja minuga juhtus esimene. Vaevalt sain sooritada oma tugeva tõuke ja heita parema jala tugeva konkslöögiga üles, kui vasak kaotas toe. Ta oli „põlvest väljas“, nagu üteldakse sportlaskeelles. Tundsin vaid, kuis lendasin vastu latti, mis kolises ja langes kaugele maha, ning siis arva-

sin enese kaotavat teadvuse. Jalg põletas kui tulega, keha muutus ebamugavasti niiskeks, kurk oli kuiv ja silme ees tantsisid punased rõngad. Teie ei kujuta ette, mis tähendab jala põlvest väljavenitamine! Kämpuli roomasin hüppekastist välja ja viskusin murule pikali. Esimesel minutil arvasin, et olen igavesti sant. Ma ei teadnud ju, mis juhtus. Valu järgi vasemas jalgas võis arvata, et kõik luud on murdunud.

Kui esimene valuhoo mõne minuti pärast järele andis, kuulsin publiku poolt naerukihinat. See kõlas kuidagi parastavalt, kahjuröömsalt. Ajasin enda istukile, kuigi vasem jalg tegi pöörast valu. Paar hüppekohtunikku oli asunud mu juurde ja üks neist katsus masseerida mu jalga. Iga puudutuse juures tundsin, et mines-tun, oli nii jubedasti valus.

Olin kaunis lähedal väljakuservale ja kuulsin iga valjemat sõna, mis räägiti või hüüti publiku seas. Nähtavasti läks minu toibutamisesst tingitud võistluspaus liiga pikaks, sest varsti hakkas sadama minu arvel lauseid, nagu: „Mis te nühte seal, ega sest ikka midagi välja tule“, „laske meister puhkab, ta on juua täis“ jne. Üks basshääel seletas laia suuga: „Teame juba, see on vana vigur — kui latist üle ei saa, siis on ikka jalg haige, häh!“ Usun, et mõistate, mida tundsin sel hetkel. Mina, Eesti meister, ei ületanud naeruväärset algajate kõrgust! Minule, minule heidetakse ette teesklemist! Esimesel hetkel tundsin, et pean tõusma ja lööma selle basshäälega rääkija kohapeal surnuks. Samuti tundsin, esmakordselt oma elus, kui õige on rahvapärane ütlus „kuum viha“. Muutusin tõepoolest kuumaks üle keha, rebisin

oma jala masseerija käest lahti ja tõusin püsti. Muidugi ainult parema jala najal, sest vasemat pidin hoidma poolkõverana, et mitte sünnitada endale põrgulikku valu. Nii ühel jalal hüpeldes läksin oma riiete ja kohvri juurde, mis asusid väikeses putkas — rõivastusruumis. Kuulsin veel, kuis keegi hüüdis: „Küll vigurdab, sinder, hästi!“, millele järgnes naerulagin mitmekümnest suust, ja siis sulgesin enda taga ukse. Väljas jätkus võistlus, sest meeter viitkümme viit hüppas veel kaks meest.

Polnuks publiku nõökamist ja solvavaid lauseid, vististi oleksin siis lasknud end aidata lähima arsti juurde. Kuid nüüd kees kogu mu sisim kirjeldamatust vihast. Võtsin oma reisikohvrist käterätiku ning mässisin selle jala ümber, sääremarjast kuni poole reieni. Mässisin nii tugevasti, et labajalg muutus valgeks, ja seejärel sidusin rätiku kinni saabastelt mahavõetud paeltega. Nüüd võisin ma panna jala maha, sest see oli tundetu kui puupakk. Tugev liinane rätik tugevasti ümber põlve mähituna takistas põlvekoha liikumist absoluutselt. Hambaid valut kokku surudes astusin välja. Vahepeal oli hüppelatt tõstetud juba meeter kuuekümmenele. Seda kõrgust katsetas veel üks võistleja, kes aga kolmel katsel ajas lati maha.

Üsun — igaüks, kes on mu hüppeid näinud, oleks sel hetkel naernud, kui ma uuesti hüppele asusin. Tõukejalg kinni mähitud nagu puupakk, ei olnud mingit võimalust arvestada ärahüpet. Võtsin pika ja kiire hoo ja kuigi vasak jalg ainult varvastega maad puudutas, lõi see mul iga sammul silmist sädemeid. Mu hambad olid risti ja käed rusikais, kuid ma hüppasin. Ar-

vestasin ainult jooksuhoogu ja parema jala ülesrebimist ning — ma ületasin kõrguse. Kuidas see läks, milline nägi välja hüpe, sellest kõigest pole mul aimugi. Ainult — üle olin.

Rajamaa kustutas juba peaaegu lõpuni põlenud sigaretiotsa tuhatoosi. Ta pilk peatus kuulajate nägudel, mis osutasid pinguldatud tähelepanu juubilari jutustusele.

— Jah, mu härrad. Tänapäevani on jäänud mulle mõistatuseks, kuidas suudab peaaegu puujalaga inimene ületada kõrguse üks meeter ja kuuskümmend sentimeetrit. Olgu mainitud veel, et spordiväljalt võõrastemajja aidati mind kahe mehe vahel ja kui ma suurte pingutuste järel järgmiseks hommikuks saabusin pealinna tagasi, pidin arsti kategoorilisel nõudel jääma nädalaks voodisse; möödus täpselt kolm kuud, enne kui tohtisin jälle mõtelda treeningule. Nii oli lugu minu suurima ja raskeima võiduga...

Ajakirjanik Marras oli võtnud roheline diplomi uuesti kätte ja vaatles seda mõtlikult.

1

— Lubasin teile jutustada loo sportlaste leidlikkusest ja otsustamisvõimest, hüva. Tõmmake aga enne treeningupluusid selga, et keegi ei külmetuks. Pidage meeles, et ka soimal aastaajal võib saada nohu, kui higise ja palava kehaga tegevusetult murule istutakse.

Nii lausunud, rõivastus võimlemisõpetaja Nugis tumesinisesse kootud harjutusülikonda, milline lebas staadioni rohelisel murul, ja treeneri eeskujule järgnes kogu rühm — umbes paar-kümmend vilgast, 14—18-aastast poissi, kelle pronkstõmmud, vabas õhus ja päikeses karastatud kehad läikisid otsekui õlitatuina, sest äsja oli lõppenud järjekorraline treeningutund ja Nugis — endine kergejõustiklane ning nüüdne tunnustatud spordiõpetaja — tundis oma tööd. Olles tuttav pedagoogiliste võtetega, suutis ta treeningutunnid teha igale noorele meeldivaks, jutustades poistele sageli lugusid suursportlastest, võistlustest jne., mida noored ahnelt kuulasid. Kuidas särasid kuulajate silmad treeneri jutustades eestlaste võitudest suurtel maailmavõistlustel, pi-nevatest heitlustest, kus võrdvõimeliste konku-

rentsis tuleb võitjaks see, kel on tugevamad närvid ja tugevam tahe. Kes ei löö kartma ega kõhklema otsustaval hetkel; ei kaota pead, vaid teotseb, olles kindel, et kuigi ta kaotab, võib ometigi öelda: ma tegin kõik, mis võisin, kuid p a r e m mees võitis!

Nii ka sellel kirjeldatud treeningutunni lõpul ruttasid poisid üksteise võidu täitma treeneri käsku, sest oodata oli kindlasti huvitavat juttu. Noored sportlased tõmbasid selga, mis kellelgi oli: mõnel hall, sinine või valge pehmest riidest õmmeldud treeningkostüüm, mõnel kombinatsioon vanadest pükstest ja kampsunist, mis sobis sama hästi treeningülikonnaks, oli ka neid, kes ei võinud nimetada omaks seda ega teist. Viimased tõmbasid lihtsalt särki selga, püksid jalga ja nii kogunes pea kogu grupp Nugise ümber, kes külitas mugavasti murul ja nautis puhketunni mõnu.

— Nii, pojad, alustas treener, kui poisid teda kobarana ümbritsesid ja kõigi nägudes paistis pinev ootus, — oleme juba varemgi kuulnud, et tõeliseks sportlaseks ei saada ainult mõnesuguse rekordi saavutamisega. Sportlast selle sõna parimas mõttes tuntakse ta heast ja korrektsest käitumisest, kindlast iseloomust — mitte üksnes spordiväljal, vaid ka elus — igal võimalikul juhul. Ja et sportlane peab olema leidlik ning otsusevõimeline — noh, sport on juba kord selline, et ta lausa sunnib sind alati toetuma ainult iseenesele. Täiesti selge, et siis nii mõnigi kord tuleb üsna nobedasti liigutada ka ajusid — igatahes palju nobedamini kui käsi ning jalgu, mis on omast kohast muidugi väga tähtis, kuid millest üksi siiski ei piisa veel

hea sportlane olemiseks. Mõtlesin siin vahepeal, mida teile õige jutustada sportlase leidlikkuse näitena, ja jõudsin otsusele, et räägin loo Orust ja Raudnast ehk kuulsast Sibavere suurjooksust. Ega keegi sellest veel ole kuulnud? No muidugi, olite kõik tol ajal veel üsna pisikesed poisijõmpsikad. Nii siis — see juhtus aasta pärast Amsterdami olümpiamänge, seega 1929, kui kaks meie linna paremat sportlast, jalgpallimees Ado Org ja sprinter Heino Raudna otsustasid ühel ilusal juulipühapäeval veeta hommikupoole linnast väljas, vabas looduses, nagu peaks seda tegema iga õige sportlane, kui tal vähegi võimalik.

Istusid mõlemad noormehed hommikul kell seitse omnibusse ja kihutasid linnast kilomeetrit kaheksa lõuna pool asuvasse Arumäe külla, mille läheduses on rohkesti männimetsa ja tore jõgi. Noormeestel oli aega vaid kella neljani, sest Org teenis telefonikeskjaamas ja pidi sel ajal asuma ametisse. Igaüks teab ju, kui täpsed on niisugused teenistuskohad kellaegade suhtes — jääd sa veerand tundigi hiljemaks kui õigus, võid halvemal juhul otsekohe lennata kohalt. Org ja Raudna teadsid seda väga hästi ja nad olid koostanud üksikasjalise päevakava kellaegade järgi, et vältida igasuguseid ebameeldivaid sekeldusi.

Omnibus ei vajanud sõiduks veerandtundigi ja juba kell pool kaheksa mõlemad noormehed istusid kauni Arumäe jõe kaldal metsasalus, kilomeetrit poolteist külast eemal. Nad ei tahtnud viibida ei juhuslike pühapäevasuvitajate ega ka külarahva jalus, vaid nautida päikeselõõmalist suvepäeva täiesti vabalt ja sportlikult.

Org ja Raudna riietusid lahti ning esijoones sooritasid pika ja karastava kümbluse liivapõhjalises Arumäe jões, kusjuures Raudna eeskujuliku krauliuujjana andis seltsimehele tulusa õppetunni sel alal. Pärast ujumist tegid noormehed lühikese soojendusjooksu ning siis, olles riietunud supeltrikoode asemel spordipükstesse, mängisid tunnikese malet Oru reisimalelual. Nii, vaheldumisi puhates ja sportides veetsid Org ja Raudna jumaliku ennelõuna. Kell kaksteist saabus vähemasti kolm korda rutem kui tavalisel tööpäeval ja murelikult nentisid mehed, et neil on veel maksimaalselt poolteist tundi aega. Tagasi kavatsesid nad minna jalutades, milleks olid oma ajajaotus-eelarves näinud ette tunni ja nelikümmend minutit; ümmarguselt kolmveerand tundi pidi kuluma linnas enne kella nelja, nii et lühidalt: hiljemalt kell pool kaks tuli hakata astuma.

Kuna nende laagripaiga läheduses ühtki inimest näha polnud, tahtsid mehed sooritada enne lahkumist veel pisikese murdmaajooksu. Sihiks võeti umbes kilomeetri kaugusel paistev heinaküün ja hakati paraja tempoga jooksma, jalas lühikesed kerged spordipüksid ja naelkingade asemel pehmetallalised maastikutuhvlid. Kuna palavus juba esimesel paarisajal meetril jooksjate ihud meeldivalt niiskeks ja soojaks muutis, oli mõlema tuju ülihea ja nad lisasid tempot. Jooks maastikus on tõeline nauding, nagu te isegi teate, ja nii saabusidki mõlemad noormehed oma sihtpunkti, roheline sammaldunud heinaküüni juurde ligikaudu viie minutiga. Heas tujus lisasid nad veel umbes pool kilomeetrit juurde ja pöördusid tagasi alles siis, kui ette

tuli madal loduheinamaa, mis ähvardas teha jalad märjaks.

Tagasitee kaeti pisut aeglasemas tempos, kuna ei tahtud end liialt väsitada. Noormees- tel oli kavatsus enne riietumist sooritada veel väike karastav kümblus ja nagu te teate, ei tohi vette minna kunagi pärast tugevat pingu- tust, sest sellisel puhul südame ja siseorganite tegevus ei ole normaalselt rahulik, mis võib saada ohtlikuks tervisele.

Niisiis — meie jutukangelased saabusid aeg- lase, paraja sörgiga oma laagrikohta. Saabusid ja — vahtisid segaduses ning üllatuses teinetei- sele otsa. Siis tormasid nad ümbritsevasse puu- dealusesse põõstikku, otsisid ärritusest värise- vatena läbi kogu ümbruse, kuid miski ei aida- nud: mõlema rõivad olid viimse hil- buni kadunud! Arvatavasti mõni võsa- vend oli pidanud noormehi silmas ja parajal hetkel kiiresti teotsenud.

Ligemale pool tundi otsisid noormehed jooksusammul ringi ümbruses, kuid midagi ega kedagi kahtlast ei hakanud silma.

Kui nad uuesti vanasse paika tagasi tulid, olid nad oma hullust olukorrast täiel määral teadlikud: kell oli juba üks ja nii Ado Org kui ka Heino Raudna seisid Arumäe jõe kaldal, ka- heksa kilomeetrit eemal linnast ja pool kilo- meetrit maanteest, ning võisid nimetada oma ainsaks rõivastuseks vaid seda, mis oli seljas! Väga napp see oli — kummalgi ainult paar kergeid, lühikesi spordipükse ja kummitalda- dega tuhvleid! Kuidas pääseda linna, koju?

Võtke arvesse, poisid, sellest on ikkagi nii mõnigi hea aastakene tagasi ja kuigi spordidres-

sis mees või naine tol ajal enam ei ajanud hobuseid lõhkuma, ei olnud palja ülakehaga inimene kaugeltki kõlblik rahva seas liikumiseks. Tõepoolest, poisid, mida oleksite teinud sellises olukorras? No muidugi, ega see nii lihtne ole, nii ruttu orienteeruda.

Noh — Org ja Raudna veendusid, et neil pole mingisuguseid väljavaateid koha peal tabada varast ja leida rõivaid ning sellepärast asusid nad niisamuti teele linna poole. Liikusid maanteel kiirel sammul ja polnud hädagi, sest jalakäijaid polnud ning möödaruttavad sõidukid nende pärast peatuma ei jäänud, kuigi sõitjad uudishimulikult vahtisid kaht „Tarzanit“.

Üle tunni kestnud matka järel jõudsid poisid juba linnataguse heinamaa vahele. Seni oli kuidagi ikka läinud, kuid kuidas edasi? Oli selge, et linna esimeste majade vahele jõudnult oleks esimene korralvur mõlemad kinni nabitud, ja kellele seda sekeldust vaja?! Murelikult jäid mehed istuma teeveerse põõsa varju, lootuses, et vahest möödub neist mõni tühi auto, mille juhile võiks teha selgeks olukord ja paluda endid sõidutada koju. Veel oli neil nõrk lootus, vahest läheneb jalutades mõni tuttav inimene või sõiduk, kelle võiks saata linna tooma taksiautot. Kuid — nagu sellistel puhkudel alati, ei möödunud neist ühtki linna poole suunduvat tühja sõidukit. Veel enam — üldse möödus ainult üks auto ja selleski istus paar saksa vanapiigat. Org astus maanteeäärele, et kasutada sedagi ainsat võimalust, kuid nagu isegi võite arvata, asjatult. Mõlemad elatanud preilid kiljatasid — võib-olla minestusidki, kes

seda teab, sest autojuht lisas gaasi, nii et sõiduk noolena edasi sööstis, Orgu tolmupilve mattes.

Endise skaudina oli Raudna vahepeal teinud päikese järgi kindlaks, et kell on juba vähemasti kolm. Olukord kippus muutuma tõsiseks, kui mitte tarvitada sõna „meeleheitlik“. Aega oli kõigest napp tunnike, kuid noormehed kükitasid linnaservas, heinamaal, pool-alasti, hoidudes ümbruskonnas jalutavate agulielanike eest leppõõsaste varju.

Nugis peatus, sest staadionimurul asetsevale poistegrupile oli lähenenud kettaheitja Römmer, ilmselt äsja saabunud harjutusväljakult. Nähes talle juhitud pilke Nugise poistelt, kes ilmselt olid tulijale pahased huvitava jutu katkestamise pärast, tervitas Römmer naeratades ja lausus:

— Jutusta aga rahulikult edasi, Nugis. Ma istun kah ja kuulan veidi — niikuinii meil üks tee kodu poole minna.

Nugis jätkaski.

— Kükitasid siis, jah, mõlemad hädavaresed põõsastes ja Org muutus iga minutiga närvilisemaks. Kell neli, saatuslik kell neli lähenes iga minutiga ja ühes sellega lähenes ka pilv kurjakuulutavat äikesetormi vaese futimehe turjale. Mis kasu oli jumalikult veedetud päevast, kui selle lõpp ähvardas muutuda vägagi draamatiliseks?

Ajaloost teame, et Richard Kolmas olevat kord ütelnud: „Minu kuningriik hobuse eest!“ Org ja Raudna nii palju ei tahtnudki. Nemad oleksid endi kuningriigi neil hetkedel andnud kahe paari pükste ja kahe viisaka särgi eest, pintsakud polnudki nii väga hädavajalised. Aga niisamuti, nagu Richardile keegi ei toonud ho-

bust, nii ei ilmunud ka kuskilt meie jutukangelastele nii hädavajalikke atribuute. Imesid juhtub vaid muinasjutus, seda teadsid noormehed ülihästi ja Oru peas vilksahtas hetkel juba hullumeelne plaan: tormata kallale mõnele jalutajale ja temalt röövida jalavarjud ning kuub. Muidugi oli niisugust mõtet vaid silmapilguks; mis on aga küllalt kujukaks näiteks, kuidas inimene hädas tuleb igasugustele fantastilistele kavatsustele.

Lähema kiriku tornikell lõi ühe paugu. Vee-
rand neli! Sportlaste ajud liikusid pöörase kiirusega, palavikuliselt. Mis teha? Mis teha?

... Lahendusttoov idee särtsahtas Raudna peas. Sprinter hüppas püsti, jutustas kiiresti kaaslasele oma plaani ja —

Siin kohal jutustaja tegi kunstliku pausi. Talle valmistas seesmist mõnutunnet nautida kuulajate pinevilolekut. Poisid pakkusid tõepoolest vaatamisväärse pildi: vaistlikult, enestelegi märkamatult olid nad tõmbunud üha koomale ja koomale, kõigi vaade suunatud Nugise suule, kust pidid järgmisel hetkel tulema sõnad, mis lahendavad üha suurenenud ja suurenenud pinevuse. Ainult lühikese viivu peatus Nugis, jätkates siis:

— Mõni minut hiljem koondus linnaservas jalutavate inimeste tähelepanu üha enam ja enam maanteele: Eemalt lähenes kaks jooksjat, üks mustades, teine valgetes pükstes. Võistlus meeste vahel oli ilmselt pinev, sest nad rebisid peaaegu rind-rinna kõrval.

— Ahaa, see on üks suurem teatejooks, nentisid asjatundlikumad publiku hulgas, sest tera-

sel vaatlemisel selgus, et üha lähenevail jooksjail olid käes teatekepid.

Jälle pidi jutustaja peatuma, seekord aga mitte enam omast tahtest: kuulajate vaimustatud naerulagin mattis Nugise sõnad.

— Noojah, poisid otsustasid simuleerida teatejooksu. Lepavõsast murti paar parajat kepikest pihku ja nii see läkski.

Esimeste majade vahele jõudnud, lisasid mehed tempot. Raudna oli kümmekond meetrit eespool ja Org teeskles, nagu pingutaks ta viimast „võistlejale“ järele jõudmiseks. Jalutajad tänaval seisatasid, majades avati aknad. Mustpüks, juurde! Ära lase vahet suurened! karjuti Orule vaimustatult ja Raudnat, kellele sõber meeter-meetrilt lähemale jõudis, ergutati tugevate hüüetega: „Pane pressi, pane pressi! Selja taga!“ Mida enam linna poole, seda põnevamaks läks asi. Jooksjaid nähti juba eemalt ja tänavaid palistas rahvas, algul hõredamalt, kuid edasi tihedamalt, kuni kesklinna rajoonis oli tänavanurkadel juba sõna tõsisel mõttes inim-müür. Politseinikud ristteedel pidasid sõidukid kinni, et võimaldada jooksjatele vaba teed; kogu aja täitsid õhku publiku ergutushüüded ning pisikesed poisid jooksid kahel pool tänavat „teatejooksjatega“ kaasa.

Ausalt ütelda: mehed tegid oma mängu hästi. Vahel pressis Org „võimsa spurdiga“ Raudnast mööda, millega lõikas publikult marulist ergutuskisa, siis jälle surus Raudna end teise kannule ja edasi läks metsik press kesklinna — Spordiklubi hoone suunas. Org kui vastupidavam saabus enne turuplatsile, kuid siis otsustas ta, et ei ole ikka viisakas, kui jalgpallimees lööb

kergejõustiklast, ja laskis Raudna mööda. Lõpuspurdi tegid mehed ausa ja läbi tiheda inim-müüri saabusid Spordiklubi hoone ette peaaegu rind-rinnaga. Poisikesteparv — need on ju alati jaol, kus midagi võistluse järele lõhnab — kisas Orule vaimustatult „elagu!“ ja suuri vaevu pääsesid mehed sisse klubihoone uksest, kuna iga poisike pidas oma kohuseks võitjat ja ka kaotajat vähemasti korragi seljale patsutada.

Klubihoone oli sel pärastlõunasel tunnil peaaegu inimtühi. Unine einelauapidaja tukkus leti taga ja söögitoanurgas istus vaid üks lõunastaja. Juhuslikult oli see ühe ajalehe spordireporter ja vaesel noormehel pidi suutäis kurku kinni jääma, kui ta kuulis väljast kostvat kära ja nägi läbi klaasukse, kuis kaks üleni higist sportlast kiiresti klubihoone trepist üles jooksis — teisele korrale, kus asuvad klubi rõivas-tus- ja duširuumid ning telefonikapp.

Söömist pooleli jättes haaras reporter märk-miku pihku, rutates saabunud sportlastele järele. Saatus tahtis, et ta sattus Orule, kes end kraani all pesi, kuna Raudna oli juba telefonikapis ja otsis abonendiraamatust lähema autodeseisukoha numbrit.

Noor reporter, kes, muide, pidas end suureks asjatundjaks ja kõigega, mis puutub spordisse, kursisolevaks, oli küllalt kaval, et mitte hakata pärima, mis on juhtunud ja mis põhjustas sellise ebatavalise seiga nagu äsjane rahvakogunemine tänaval ja kahe higise jooksja saabumine klubimajja. Hoidku! Sellega oleks ta reetnud, et tal aimugi pole asjust, mis toimuvad spordimaailmas, ja kui niisugune jutt laiali läheb, on tema kõikteadja prestiiž läinud. Sellepärast teeskles

ajakirjanik, nagu teaks ta ammu kõik, mis vaja, ja päris ükskõiksel häälel:

— Noh, kuidas läks?

Nii tahtis ta meelitada teist jutustama, mille kestes reporterile saanuks selgeks kõik oluline. Org ei saanud algul aru, mis temast tahetakse, ja vahtis küsijale üllatunult otsa. Nähes, et Org hingeldab, mõtles reporter, et ta tõele sam-mukese lähemale on astunud, ja kordas küsi-must üksikasjalikumalt:

— Kuidas lõppes võistlus?

Org pidi puhkema südamest naerma, taiba-tes ajakirjaniku mõtet. Ta pidi juba seletama kõik, kuid siis meenus talle, et sama reporter ühes oma jalgpallikirjutises oli ütelnud: „vasemal äärel mängiv Org oma puuduliku taibuga rik-kus palju häid võimalusi.“ Miks mitte kasutada juhust ja mängida sellele kõikteadjale ja ainu-targale väike ninanips? Nii — pisikeseks kätte-maksuks.

— Hästi. Võitsime jooksu. Korraldajad ise jäid teiseks.

Ahahh, rõõmutses reporter endamisi, see pol-nud siis jalgpallimatš, vaid jooks.

— Kui suure ajaga?

— Tund ja kakskümmend. Meie meeskond pääses ette alles viimasel vahetusel, olles juba linna sees, seletas Org silmigi pilgutamata.

Niisiis — teatejooks! Ja nähtavasti kaunis pikk, järeldas reporter edasi ning päris endise teeseldud ükskõiksusega edasi:

— Ja kuskohal oli lähe?

— Sibaverés! kostis Org, teeseldes imestust, et reporter sedagi ei tea. Teine taipas, kuid

päästis enese arvatavast jännijäämisest, lausudes:

— No muidugi Sibaveres, ma tean ju, aga ma mõtlesin, et kus kohas seal see start oli.

— Silla juures.

— Tubli. Aitäh... Ah soo: mitme vahetusega teatejooks oli?... mul on läinud meelest.

— Nelja.

— Niisiis 4×5000 . Sibavere sild asub pea-aegu 20. kilomeetriposti juures.

Reporter oli saanud teada, mis soovis, ja lahkus, seesmiselt rõõmus oma osavuse üle.

Mõni minut hiljem jõudis kohale Raudna telitud auto. Noormehed sõitsid Oru korterisse, kus jalgpallimees rõivastus teise ülikonda ja ruttas tööle. Ta saabus sinna minutilise täpsusega. Raudna laenas endale kaaslase supelmantli ja laskis sõidutada enesegi koju. Rõivastevargusest teatasid noormehed politseile ning mõni päev hiljem leiti varastatud ülikonnad vanakraamiturult.

Nõnda lõppeski lugu Sibavere suurjooksust. Sisseveetud reporter sülitas järgmisel päeval kindlasti tuld ja tõrva, kui üheski teises ajalehes sõnagi polnud suurest teatejooksust. Teadmine, et oled langenud ise oma lõksu, pole kaugeltki meeldiv, eks ole nii, pojad?

2

Poiste enamik oli juba lahkunud, kui Nugis ja Römmer, mõlemad tänavrõivastises, lahkusid staadionilt, sammudes aeglasel käigul linna poole.

— Su jutt oli väga huvitav, lausus Römmer kaaslasele. Kas soovid, jutustan sellele järje, mis pole põrmugi vähem huvitav?

— Nonoh?

— Tõsijutt. Mõtlesin sellest rääkida staadionil kohe, kui lõpetasid, kuid õigel ajal taipasin, et noorte kuuldes ei sobi.

— Teed mu tõepoolest uudishimulikuks!

— Rahuldan selle kohe. Niisiis — päeval pärast sinu jutustatud seika ilmus ühes ajalehes umbes selline sõnum, et Sibavere Spordiseltsi poolt korraldatud neli-kord-viietuhande meetri teatejooksu võitis Pealinna Spordiklubi meeskond ajaga 1:20.00,0. Sõnum, mis ilmus ainult mainitud ühes lehes, oli iseenesest pisike ja jäi suuremale osale lugejaist kahe silma vahele. Kuidagi juhtus aga nii, et üks Spordiliidu juhatuseliige loetu endale kõrva taha pani. Kuna see mees oli väga korralik — selles mõttes, mis puutub igasugustesse paragrahvidesse ja määrustesse, ning evis pealegi head mälu, teadis ta, et Sibavere Spordiselts ei ole sellise võistluse korraldamiseks küsinud Liidult luba. Järgmisel Liidu juhatusel koosolekul võeti asi üles, vaieldi enne hulk aega, milline seisukoht võtta, kusjuures paiguti üsna käredaks mindi, nagu ikka juhatusel koosolekul, ning tulemuseks oli, et Sibavere Spordiselts sai ühel ilusal päeval Liidult käreda kirja. Umbes nii, et mis mood ja korralgedus see on, et teie korraldate võistlusi Liidult luba küsimata ja kas te ei tea spordimääruste seda-ja-seda paragrahvi, mis räägib nii-ja-nii? Olgu ühe nädala jooksul, arvates selle kirja kättesaamise päevast, antud Liidu juhatusel üksikasjalik aruanne ja seletus, mis põhju-

sel on sündinud niisugune häbematu määrusteriikkumine. Ja kui selleks-ja-selleks kuupäevaks vastust pole tulnud, talitab Liit selle-ja-selle paragrahvi kohaselt ning karistab Seltsi rahatrahviga või koguni võistluskeeluga.

Antud tähtjaks tuligi Sibavere Spordiseltsilt vastus. See maaselts seletas lühidalt ja selgesti, et nemad mingit teatejooksu Sibaverest linna pole korraldanud, ei kavatsegi seda kunagi teha ja pole kuulnudki, et Sibaverest oleks kunagi alanud kuskile mingi teatejooks. Lõpus avaldasid Sibavere mehed arvamist, et siin on Liidu poolt mingi eksitus ja et Liit pole tahtnud kirjutada üldse mitte Sibaverele, vaid taevas teab kellele. Aupaklikult ja sportliku tervitusega: Sibavere Spordiselts. Esimees (allkiri) ja sekretär (allkiri).

Järgmisel Liidu juhatuse koosolekul äratas Sibavere kiri mitmesugust mõju. Mõni juhatuse-liige arvas, et tõepoolest on tegemist eksitusega, mõni, et Sibavere püüab oma seadusevastast sammu salgamisega katta. Viimased nõudsid otsekohe Sibavere Spordiseltsile karistust, kuid esimesed olid vastu. Tekkisid ägedad vaidlused, mis kestsid poole ööni ja siis lõpetati koosolek, otsustades Liidu juhatuse seisukohavõtt lükata edasi järgmiseks koosolekuks. Seda poleks olnud küll vaja, sest niikuinii ei jõutud ka järgmisel koosolekul muule targemale otsusele, kui saata Sibavere Spordiseltsile uus järelepärimine ühes viimase hoiatusega.

Sellele kirjale ei tulnud üldse vastust. Oli juba sügis ja maal alanud kibe põllutöö-hooaeg. Kellel siis aega oli seltside juhatusekoosolekuil käia — nagu kõigis maaorganisatsioonides,

45
9
18
nii soikus tegevus ka Sibavere Spordiseltsis. Liit kaotas lõpuks kannatuse ja teatas veidi enne jõulu, et Sibavere Spordiseltsile on määratud lohaka asjaajamise ja registreerimata võistluste korraldamise eest rahatrahvi kakskümmend krooni. Ühtlasi nõuti jooksuprotokollide viibimatut ärasaatmist ja võistluste registreerimist tagantjärele ühes vastava registreerimismaksu tasumisega.

Vastus Sibaverest saabus jaanuari keskel. Selles protestiti rahatrahvi vastu kõige kategoorilisemalt, seletades veel kord, et Sibavere ei saa saata jooksuprotokolle sel lihtsal põhjusel, et Selts sellisest jooksust midagi ei tea. (Sportliku tervitusega jne.)

16
Vahepeal oli leidnud aset Liidu asemike-kogu koosolek, kus puhkes seltsidevaheline sõnalahing, nagu alati. Mõnehäälelise ülekaaluga opositsioon hääletas senise juhatuse maha ja valis uue. Mõistagi, oli uue juhatuse esimeseks tööks võtta Liidu asjaajamine vanalt üle, kusjuures lõpetamata asjade hulgast leiti üks, mille algus ulatus kaugele möödunud aastasse — kirjavaheutus Sibavere Spordiseltsiga registreerimata võistluse asjus. Liidu uus esimees mainis seda kahjurõõmsalt jutuajamiseski, mille ta mõni päev pärast oma ametisse asumist andis ühele ajalehele. „Uus juhatus nendib kahetsusega, et vähemasti alguses kulub tal suur osa energiat paranduse likvideerimisega, mille on talle jätnud endine juhatus oma lohaka asjaajamisega.“

Suure raginaga asutigi tööhe. Kohe esimesel koosolekul valiti kolmeliikmeline komisjon, kelle hooleks pandi seni lahendamata vahekordade kiire lõpetamine.

Komisjon tutvunes põhjalikult Liidu ja Sibavere Spordiseltsi kirjavahetusega, mis täpsete ja oma tööd tundvate ametnike poolt oli õmmeldud korralikult kausta, pidas omavahel ümmarguse nõu ja saatis Sibavere Spordiseltsile kirja, milles päriti üksikasjalikult järele, kuidas, mis-moodi jne.

Seekord tuli vastus üsna kähku. Sibavere seletas, et kuna neil alles äsja oli peakoosolek, kus valiti uus juhatus ja et see uus, s. o. praegune juhatus ei ole ajapuudusel suutnud veel põhjalikult tutvuneda endise juhatuse asjaajamisega, ei saa nemad Liidu komisjoni küsimustele praegu kahjuks mitte vastata, sest Liidu kirjas mainitud juhtum on sündinud vana juhatuse ametiajal.

Komisjon hõõrus käsi: näete, kui libedasti lähed asi meie käes! Alles saatsime järelepärimise ja kohe tuli vastus! Sibaverele otsustati anda neljanädalane tähtaeg, millest otsemaid kirjaliikult teatati.

Määratud tähtpäevaks saabuski Sibaverest vastus. Uus juhatus teatas kahetsedes, et endise juhatuse protokollides ei ole kuskil sõnagagi mainitud möödunud aasta sellel-ja-sellel kuupäeval korraldatud teatejooksu-võistlustest ja praeguse juhatuse püüded saada mainitud võistluse kohta suulisigi andmeid on lõppenud tulutult.

Komisjon oli nõutu ja kandis asja juhatusekoosolekul ette. Kuna juhatuse liikmed vahepeal — nagu ühes korralikus juhatuses ikka — juba olid jõudnud omavahel vastuoludesse sattuda, heideti mitmelt poolt komisjonile ette saamatust. Tekkis suurem sõnalahing, komisjon andis volitused käest ja Sibavere vahejuhtumi selgitami-

seks valiti uus kolmeliikmeline komisjon, koosnev nendest juhatuseliikmeist, kes seni veel üheski komisjonis ei olnud. Valitud kolm uut meest pidasid järgmisel päeval tõsise töökoosoleku, kus kaaluti, kuidas toimida, ning lõpuks otsustati saata Sibavere Spordiseltsile kirjalik järelepärimine...

Nugis, kes Römmeri jutustust oli kuulanud üha kasvava muigega, puhkes naerma

— Aitab, aitab! Huvitav, millega see kord lõppes?

Römmer võttis kohvriku spordivarustisega, mida ta seni oli kandnud paremas käes, vasemasse. Mehed olid juba tänavanurgal, kus mõlema koduteed lahku läksid.

— Polegi vist lõppenud veel. Kaks mahukat kausta on juba seda kirjavahetust, nagu veendusin mõni aeg tagasi Liidus käies. Võib-olla ehk nüüd vahest lõpetavad selle asja ära, nüüd nagu pisut teistmoodi aeg ja asjaajamine.

Naerdes surusid sõbrad teineteise kätt tänavanurgal ja lahkusid kumbki eri suunas.

ARGENTIINA KUJU

1

Spordiklubi harjutusväljaku riietusruumis asus salkkond noormehi. Nad olid äsja lõpetanud treeningu väljakul, kuhu sumeda suveõhtu videvik hakkas juba heitma kahvatuid varje. Majakatuste-rägastiku ja väljakut ümbritsevate puude tagant tükati paistval taevaserval tabas silm üksikuid ehavärve ja spordiseltsi peahoone lipuvardasse heisatud klubilipp liikus õhtutuules tasa, vaevalt värisedes.

Kettaheitja Roos süütas paberossi. Oli üks neid õhtutunde, millal, lõpetanud treeningu ja käinud duši all, meeleldi istud viivukese, tundes kehas mõnusat roidumust, vaatled treeningukaaslaste tegevust ja puhud pisut juttu, enne kui kojamees tuleb garderoobi sulgema. Ja siis ongi paras aeg lahkuda, et minna koju ja heita voodisse, sest hommik — see vajab sind taas värskena ja erguna. On ju igal oma töö, amet, millega teenib igapäevast leiba.

Kummaline, mõtiskles Roos. Siin on neid oma pooltosinat, toredaid, treenitud kehadega poisse, noormehi, kes on muutunud kiiresti nii omaseks, et hetkil on tunne, nagu oleksid nende kõigiga juba maast-madalast koos kasvanud. Ja ometi ei ole ei temal, Roosil, nendega ega teis-

telgi omavahel midagi ühist peale spordi. Ning üldse — kas oleks mõeldavgi nende kõigi kohumine mõnes muus olukorras või mujal? Vaevalt. Seal on näiteks Andevei — lootusiäratav noor poolmailer, kes viimasel esivõistlusel sai vaid napi kaotuse meistritl. Ta on müüjaks, rahvalikumalt öeldud — poeselliks kuskil aguli riideäris. Siis kõrgushüppaja Malm, elukutselt maaler, pikamaajooksja Ruubas — üleajateenija-allohvitsner, sprinter Lao — ülikooliharidusega keemik. Tõkkejooksja Allas õpib veel gümnaasiumis, alati muhelev ja heatujuline, kuidagi tüsedat teddy-karu meenutav kuulitõukaja Reinsoo on lihtne sadamatöeline. Ons kujuteldav seltskond, kus tema, soliidne ja hästitasuval kohal teeniv riigiametnik võiks tutvuda, „saada esitletud“ — Roos muigas selle, järsku pähevilksatanud väljenduse juures — neile kõigile? Vaevalt!

Kettaheitja puhus paar suitsurõngast õhku ja sirutas jalgu. Ruubas oli juba riides, Lao seadis lipsu kaela. Andevei oli alles lõpetanud pesemise ja hõõrus kareda froteerätikuga selga, nii et pronkstõmmu nahk läikis punase vasena. Duširuumis pladises vesi.

Kui Roos lõpetas suitsetamise, oli kogu seltskond juba riides, kuid ükski ei lahkunud, kuna oodati Raudmaad, kes oli läinud seltsi einelauda telefoni manu, et ajalehetoimetusest, kus töötas reporterina, saada viimaseid teateid laskemaailmavõistluste kohta, mis leidsid aset naaberriigis ja lõppesid täna. Oli Eestigi laskurmeeskond seal võistlemas ja eelmiste päevade tulemused lubasid oodata tähtsaimalt lõppvõistlusestki parimat.

Juteldi läbisegi, Reinsoo kirus oma naelkingi, mis alles hiljuti ostetuina olid juba kannatõmbusest kärisenud, ja Ruubas seisis avatud uksele, vaadeldes, kuidas spordiklubi kojamees kaugeimas väljakunurgas võrkpalli mängivaile poistele püüdis selgeks teha, et on juba õhtu ja aeg lõpetada ning võrk maha võtta.

Samas tuli ka Raudmaa. Ta lähenes riietusruumile pool joostes ja uksele jõudnud, hüüdis:

— Poisid, hurraa! Meie mehed võitsid Argentiina kuju!

Hetk hiljem moodustas Raudmaa rõõmuäreva ja uudishimuliku sportlastejõugu keskpunkti, lugedes neile oma märkmikust ette maailmavõistluste lõpptagajärgi. Kuulajatega liitus teisigi, veel alles väljas olnud hiliseid harjutajaid ja rõõmsad uudised panid kõigi südamed kiiremini lööma. Jälle üks ala, kus Eesti on löönud kõiki! Ehkki ei oldud laskesportlane, oli heameel sama suur, otsekui oleksid ise tulnud maailmameistriks. Kostis rõõmsaid hüüatusi ja kui Raudmaa teatas Argentiina kuju, tolle massiivse hõbedase rändauhinna kaalu, lausus Reinsoo:

— Tohoo pe! Seda ei jõua siis muidu kandagi kui kahekesi!

Nähes ja kuuldes, et garderoobi juures toimub erakordne rahvakogunemine, sammus sinna lähemale ka spordiklubi kojamees Kustas. Ta pidi juba põhimõtteliselt kõik teadma, mis sünnib spordiväljakul ja mis seal räägitakse. Kõhetu, vimmas turjaga ja ebatavaliselt peene ja kortsulise kaelaga, mida ilustas suur, esile-

tungiv kõrisõlm, sammus ta oma peentel jalgadel sportlaste juurde, ühes käes reha, millega äsja oli silunud liiva hüppekastis, teises omakasvatatud tubakast keeratud vängelõhnaline suitsujunn.

— Noh, pojad, pojad, mis konverentsi siin peetakse? Hakake ometi minema, pimeloomad, muidu ma jään koristamisega öö peale!

Saanud mitmest suust jutustatuna teada, milles on asi ja milles seisnevad rõõmsad uudised, tõmbas Kustas paar sõõmu suitsu, sülitas suures kaares murule ja lausus mõtlikult:

— Jaah, pojad. Laskesport on tore asi ja täpne asi. Ainult õnne peab olema, jaah! Ta ütles need sõnad enesekindlusega ja autoriteediga, mis pani kuulajad tahtmatult muhelema. Oli ju üldiselt teada, et Kustas ei hooli laskeriistadest. Veel enam — isegi stardipüstolit ei võta ta meeleldi kätte. Ja nüüd sama Kustas, elupõline valgepiletimees, kes pole iial relvadega tegelnud, räägib asjatundja kombel laskesportist!

Nähes teiste naerul nägusid, muheles Kustaski.

— Ärge naerge midagi, pojad. Küllap vana Kustas tunneb seda laskevirtsahvti omajagu kah, jaah. Olen minagi oma elus olnud korra esilaskur!

— Tohhoo, Kustas, mis hullu juttu sina ajad?

— Ei-noh, mis seal'nd hull jutt või, aga sulatõsi.

— Jutusta meile ka, kus ja kuidas niisugune asi siis oli? päriti uudishimulikult läbisegamini.

— Seda nüüd küll, et jutusta, mhh! Ei mul ole praegu aega. Pärastpoole... Kustas vedas ninaga õhus ringi ja tegi teist juttu:

— Ei tea, kesse neid paremaid paberosse siin tõmbab, lausus sootuks muutunud kõnetoonega, otsekui poleks see sugugi Kustas, kes äsja rääkis laskmisest ja laskespordist. Kojamehe õrnale märguandele reageeris Roos otsekohe. Kuna ta oli ainus hetkel garderoobis viibivaist sportlasist, kes suitsetas, avas ta Kustase ees oma paberossitoosi.

— Säh, torka endale üks ette. Ja lase kuulda, kuidas sa selle kuldmedali siis välja lasksid.

— Kuldmedali! Jaah, vaat mul oli hoopistükkis kangem auhind kui kuldmedal, lausus Kustas ja pilgutas kavalasti silma.

— Päris Argendiina kuju oli, jaah. Eks võiks ju rääkida kah, kenad mehed olete mul kõik, aga näe, praegu pole aega. Kohe mitte ei ole. Jooksuring vaja üle trullida, vaat mis. Pärast, kui pimedaks läheb, siis on teine asi. See rull, reo, on ju raske ka, ega ole naljaasi teda vedada, jaah. Iseasi, kui noorhärрад appi tuleks, vaat siis läheks kui trakturiga...

Sportlased, kes vana Kustast ja ta vigureid väga hästi tundsid, olid otsekohe nõus ka selle, pooleldi väljapressitud tingimusega. Mõni minut hiljem veeres raske kivirull kümnetest kätest veetuna mööda jooksuteed, vajutades tihedaks lahtise šlakikorra ja kaotades rohkete naelkingade jäljed, millised jätnud päevased harjutajad. See, kojamehe raskemaid igapäevaseid töid, valmis erakordse kiirusega ja kui sportlaste grupp tuli Kustase saatel uuesti garderoobi, täitski kojamees oma lubaduse.

— Eks te ju mäleta kõik, milla see oli, kui seda kaitseliitu asutama hakati. Siis, kui enam-lased mässi tegid. Elasin tol ajal, teate, seal Rädiveres, mere ääres ja olin va Pommi-Jüri man sulaseks.

Kustas võttis Roosi pakutud uue paberossi, läitis selle oma tohutust, pigem priimust kui tulesüütajat meenutavast välgumihklist, tõmbas paar mõnusat mahvi ja jätkas.

— Noojah, ega kohal olnud viga. Süüa sai mehemoodi ja palka sai ka, polnud nuriseda. Ainult et kehvnoi tervisega, nagu ma olin, vaat, töö hakkas pikapeale kondi pihta käima. Sih-tisin ja riskeerisin siis tasa-pisi, et hakkas õige naisemeheks ja kolin ära linna. Pruudinatuke oli ka valmis vaadatud, sealtsamast Rädiverest. Maali oli õpetaja juures teenijaks, igati kraps ja viks neiu ja rahakopikat ka ikka natuke, nii et pruudiks paras, mis paras. Häda oli ainult sel-lega, et üks lähedalt asunik, Sakhkama Mihkel, sindrivaim, ihus ka hammast Maalile. Oli teine küll tüdrukust mitu head aastat noorem, aga sel-lest mees ei hoolinud midagi, muudkui lõi aga tiivaripsu nagu kikas. Ja tüdruk ise — noh, mine sa neid naisi kinni võta. Eks nende meel ole ju muutlik nagu tuulehoog. Täna puhub küll siit kandist ja kudrutab sulle kõrva, et tubli, Kustas, sa oled ikke täiem mees ja tõsine mees, vaat sinuga lähme kohe tuleval pühapäeval õpetaja manu, aga siis jälle tuleb va Sakhkama, ajab naisterahvale kärbseid pähe ja pole Maalist õpetaja juure tulijat ega kedagi. Muudkui üt-leb aga, et, kallid Kusta, ega sellega nii tulistvalu ei ole, oota nüüd ikka ja nii ja nõnda ja keeru-tab sulle ette, et pole otsa ega äärt.

— Aga kuule, Kustas, mis sellel kõigel siis kaitseliiduga ühist on?

— Kannata, kannata, küllap kuuled. Iga asi tuleb omal ajal. Jutustaja vaatas noomivalt se-gaja poole, tõmmates kopsu mahuka suitsu-sõõmu.

— Noojah, eks siis hakatud kangesti seda kaitseliitu asutama. Kõik perepojad ja sulas-mehed astusid liikmeks, said püssid ja padrunid ja käisid varsti ringi kui maailmatu ohvitserid. Külakarjamaal tehti utsinat ja pühapäeviti, siis polnud muud kui üks märgilaskmine ja põmmu-tamine teise kukil.

Kutsuti ühtevalu mindki, et, Kustas, sa tule ka ja astu kaitseliitu. Saad püssi ja puha ja et näe, kõik teised mehed peaaegu on liikmed, miks sina ei ole?

Hoidku, ega minul midagi selle vastu olnud. Aga vaata, lugu oli nisuke, et ühekorra poisikesepõlves ma juba harrastasin seda laskeasjan-dust ja nagu omatehtud püssist esimese põmaka lasksin nii, näe!

Kustas tõstis üles oma parema käe, mille pöidlal ja esimesel sõrmel puudus viimane jätk. Vaat' sealt ma selle põraka omale külge saingi! Ja mis veel see — kui teie, pojad, oleksite pärast seda mu seljapoolt näinud, kui isa seal oma te-gemised ära teinud oli, siis oleks teie ka nut-nud suure häälega ja neednud ära kõik püssi-sugu maa pealt. Eks isa olnud mul kole krapstu vanamees ja kui tema juba korra oma püksi-rihma pandlapoolega äigas, siis sinna kohta ei kasvanud rohi enam hulgal ajal.

Sellepärast on arusaadav, et mul ei olnud sellest peale püsside ja üldse laskeriistade vastu

mingisugust simpaatilist tunnet. Vene kroonusse mind ka ei võetud, anti valge pilet ja vaat, nõndaviisi läkski mu eluke, ilma et oleks vaja olnud püssi lähemalt vaadatagi. Ütlesin siis ka meestele, kes mind kaitseliitu kutsusid, et olgu peale, sõbrakesed, kui isamaal mehi vaja on, küllap siis Kusta Pihelgas leiab ka koha, kus kasulik olla, ega kaitseliitu astumine selleks see ainus tee ja võimalus ole. Tehke aga pealegi oma utsinat ja põmmutage kas või terve Rägavere paekallas auke täis, ei minust ole teile mesti-hakkajat.

Sellegipärast nad närisid ja naaksusid mu kallal ühtevalu ja ühekorra, kui parajasti Otsa-Mihkli rehe all simmanit pidasime, läks asi päris kriminaalseks. Külanoored olid puha koos, olin Maaligi saanud nii kaugele, et ta minuga koos tantsima tuli, ja mul oli kole tore vaadata, kuidas Sahkama Mihkel käis ringi kui munas kana. Tahtis teine Maalit kangesti tantsima võtta, aga no kussa saad, kui tüdrukul minu-sugune kavaleer kõrval.

Ärge muiake kedagi, noorhärрад — kuigi mul tol ajal juba oma kolmkümmend viis aastakest turjal oli, olin igast kandist läbi ja läbi tutser poiss. Sinine linnariidest ülikond oli seljas, mustakirju lips ees ja kuuetaskust vahtis välja valge siidrätt, mis maksis Rägavere laadal oma poolteist kroonikest ehk sada viiskümmend marka, nagu siis üteldi.

Noh — eks tantsu vaheajal, kui Pilli-Märt sõrmi puhkas ja Otsa-Mihkli koduõlut mekkis, hakkasid mõned noorukesed pojad mu kallal jälle norima. Ikke et, Kustas, miks sa kaitseliitu ei astu. Ma sain küll aru, et see oli nõnda Sah-

kama utsitatud norimine, ja ei teinud väljagi. Muudkui muhelesin omaette ja pigistasin sala-mahti Maali käevart. Aga siis Sahkama Mihkel hõikas üle toa, et mis te ilmaaegu Kustasele kait-seliidust räägite, see on meeste asi. Kustas ju nisuke memm, kes pole eluilmas püssi näinud ja kardab pauku. Igal pühapäeval, kui meil laske-harjutus on, poeb Kustas söngi ja tõmbab lam-banahkse kasuka üle pea.

Vaata see võttis mu harja juba punaseks. Kõik teised hakkasid laginal naerma ja vaene Maalike mu kõrval oli kui tulistel sütel. Helde-kene, miks see siis ei mõju naisterahvasse, kui ta peigmeest või kavaleeri sedasi naerdakse!

Esimese jutiga mõtlesin, et lähen õige ja tõmman sellele Sahkama Mihklile ühe täie vastu vahtimist. Aga — siis jälle sain aru, et mis tolku sellest ikka on — ainult ennast tee narriks, et just kui poisike mine teisele poisikesele käsitsi kallale.

Maalil vaesekesel oli nii häbi, et läks teine näost päris punaseks. Mul jooksid seda nähes sipelgad mööda selga ja ei tea, kust mulle see mõte pähe tuli, et ma tõusin ja täie häälega põrutasin: — Sina, Mihkel, oled poisike ja pea sellepärast oma moka maas! Käid küll ühtevalu ringi, püss seljas, aga ütlen sulle, et kui laskmi-seks läheb, siis oled sina oma kõvera käega ja suure suuga lepikus, aga siin mees põrutab paugu sinna, kuhu aga tahab!

Sahkama Mihkel hakkas suure häälega naer-ma, aga Maali nägu muutus hoopistükkis rõõm-samaks. Sealsamas lõi pillimees lõõtsale uuesti hääled sisse ja sedasi see asi tol laupäeva õhtul jäi. Mul oli südames tuline heameel, et olin

ninatargale Mihklile kõigi kuuldes niisugused kõvad sõnad ütelnud ja sedaviisi lõõpivate suud kinni pannud. Oleks ma sel minutil teadnud, kuidas asi edasi läheb, — jumal teab, võib-olla oleksin ma siis oma suukest pisut vähem praotanud. Aga noh, — tuli, mis tulema pidi, mis seal ikka targutada.

Kustase pabeross oli vahepeal põlenud lõpuni. Kuna kuulajad sellele mingit tähelepanu ei osutanud, viskas kojamees suitsuotsa prügikastikesse ja hakkas otsima tubakakotti. Roos taipas õigel ajal, milles seisneb asi, ja hetk hiljem suitses Kustase muhelevas suus uus „Manon“.

— Noojah. Järgmisel päeval, nii — kesk-hommiku paiku — vaatasin aknast õue ja nägin, et meile tuleb maailmatu suur meestesumm. Puha omaküla poisid, püssid kõigil seljas, kaitseliidu mütsid peas ja valged sidemed ümber käevarre. Mõtlesin, et mis nad hullud nüüd ot-sivad, kuid ei saanudki palju uurida seda asja, kui Sakhama Mihkel ja veel neli-viis teist vaju-sid põmdi meie peretuppa sisse. Ja Mihkel lau-sub mulle kohe sedasi, et sina, Kustas, praalised eile õhtul kangesti oma laskeosavusega ja lubasid minust paremini märki tabada. Meest sõnast, härga sarvest! Tule nüüd lasketiirule kaasa, meie lähemegi parajasti harjutusele, ja näita, kuidas su sõnad siis püsti seisavad, kui sul püss käes on!

Noh — ei mina saanud selle ehmatuse peale sõnagi suust. Nii võttis kerest kuumaks ja põl-ved nõrgaks, et istusin potsti sängiseryale ja vah-tisin Mihklile otsa. Kui nüüd ausalt ütelda, siis mu nägu sel momendil just kõige targem ei või-

nud olla, sest mehed tahtsid vägisi naerma hakata, kui mu hädist olemist nägid.

Jah — tee, mis sa, hing, nüüd tahad? Tüki aega siunasin mõttes iseennast, et kes sul käskis eile õhtul nii kuraasi täis olla, ja siis hakkas tulema viha Mihkli peale. Keda kuramust temal on õigust mind kutsuda laskma, kui ma ei taha? Põrutasin siis ka kohe vastu, et vaata, Mihkel, mina lähen laskma siis, kui mina ise seda soovin ja heaks arvan, sest sina olid see, kes kõige eesvalt kelkis, ja sellepärast on sinu kohus tulla võistlema, kui mina kutsun. Ja et mul pole ülepea püssigi, kuidas ma sedasi lähen, kui tahakski praegu minna ja sind veidikese õpetada?

Aga noh — kussa sellega! Sahkama vastu, et meil siin püsse küll, võta, misuke tahad, võta või minu oma, et sa ei arvaks, nagu oleks mul mõni iselaskja ja et me sulle tahame mõnd kõvera rauaga loksu anda.

Ajasid, sindrid, mu nõnna jänni, et mõtlesin juba, kummat oleks parem teha, kas pöörata sõnalausumata ringi ja minna minekut või ajada kogu see eileõhtune värk naljaks. Eks kuidagi oleksin ikka pääsenud sellest narrist supist, mille ma sedamoodi ise olin enesele kaela keetnud, aga näe — kui inimesele õnnetusi tuleb, siis tuleb neid terve tropp korraga. Seal samas läks üks lahti ja sisse astus — Maali. Õpetajaproua oli laupäeval käind linnas ja meie perenaine oli palunud, et olgu proua nii hea ja toogu temale sutike värsket pärmi. Proua, lahke ja laadna naisterahvas, oligi toond ja nüüd, pühapäeva hommikul enne kirikut Maali oli saa-

detud seda pärimi ära tooma. Võta nüüd heaks või panè pahaks!

Mihkel lõi kohe vahvrunti, teretas Maalit sõjamehe moodi ja kui tüdruk nagu imestunult ukse juurde seisma jäi, et mis sõda siin peetakse, lausus pool naerdes:

— Äрге ehmuge, preili Amalie, meil täna siin väike arveteklaarimine. Tahtsime minna lasketiirule, et proovida Kustasega laskeosavust, nagu ta eile õhtul kiitis enese kangesti tragi laskuri olevat. Aga paistab sedamoodi, et mehel pole mehe sõna.

Ma läksin näost vaheldumisi punaseks ja valgeks, kui Maali küsivalt mu otsa vaatas. Vist ei leidnud ta mu näos põrmugi kuraasi, sest ma nägin, kuidas tüdruku huuled nagu mossi tõmbusid ja ninajuurikale kurd tekkis.

Ühtemoodi see ots ikke tuleb, mõtlesin meelt heites, ajasin enda sirgu ja laususin:

— No olgu pealegi, Mihkel. Ma näen, et sa tahad iga hinna eest just täna minuga võidu lasta. Olgu sul siis see lust ja rõõm. Hakkame astuma! Saab lastud, nii et maailm lajatab!

2

Lasketiirul seisis reas neli märklauda, umbes saja viiekümne meetri kaugusel tulejoonest, kuidas nad kutsusid seda kohta, kustkohalt tuli laskma hakata. Aadopa Rein andis mulle püssi ja padrunid ja esimese vooriga pidime siis laskma neljakesi. Paremal kõige äärmisem oli Peetritooma Jüri, siis Sirgatsi Mihkel, Sahkama Mihkel ja vasemal servas mina. Teised seisid tropis me selja taga.

Võtsin püssi kätte ja jäin ootama, mis teeb Sahkama ja teised kaks, sest eluilmas polnud ma ju käinud lasketiirul ja ei teadnud hoopistük-kiski mitte, kuidas seda asja tuleb ajada. Et mitte näidata oma segast olekut, takseerisin püssi, või õigem, tegin, nagu takseeriksin seda riistapuud nii kange isuga. Tegelikult aga oli mu olemine nii sant, et istu kas või maha ja hakka nutma. Süda valutas kangesti sees Maali pärast, et kuidas ma nüüd pean lahkuma siit Rägaverest temata ja pealegi veel suu-silmad häbi täis.

— Noh, Kustas, Kustas, tee kiiremini, näe teised juba hakkamas! hõikas Aadopa Rein ja ise irvitas kui kurivaim. Sahkama, kes, nagu teisedki kaks, oli heitnud kõhuli maha, vaatas kah vilksti üle õla mu poole ja naeris mulle näkku. Pidin juba laskuma ise ka kõhuli, aga siis tuli meelde, et mul püss veel laadimata.

Katsusin poolvargsi padruneid, mis olid viiekesi koos, püssi panna, aga no kust sa paned, kui ei tea, kuidas see asi käib. Viimases hädas tuli hea nõu pähe. Pöörasin ringi, näitasin Reinule oma kätt ja ütlesin, et ole meheks, Rein, lae püss ära, mul see nagu tülikas, näe, sõrmele sindrile tegin eile haiget ka veel.

Reinuke, va hea mees, võttis püssi, tegi paar korda lõkkadi-lõkkadi ja asi oligi valmis.

— Noh, nüüd on püss laetud, lausus ta.
— Ära sa, Kustas, nüüd otsa vale poole keera. Sinu märklaud on, pea meeles, vasemalt esimene. See kõige äärmine, näe!

No miks mina ei näind. Märklauda nägin küll. See oli kauge maa tagant nii pisike, et minu meelest oleks paras olnud nisukesele suur-

tükiga kõrvetada, aga mitte püssiga, mille kuul on tilluke kui mammumari.

Mõtlesin, et mis ma enne ikka kõhuli lasen, proovin õige korraks sihtida niisamuti püsti olles. Tõstsin püssi palge, nõnda kui olin näinud jahimehi tegevad piltidel ja ühekorra kinoski, ja katsusin otsa hoida märklaudade pool kandis. Ise mõtlesin, et kuramus, kuidas nad saavad püssi hoida nii otse, kui ise on kõhuli maas, ja piilusin ühe silmaga Sahkama Mihkli poole, et kuidas see on. Märkasin, et mehel olid küünarnukid laiali vastu maad ja püss seisis kui hargil. Pidin juba ka kõhuli heitma, kui järsku Mihkli püss tegi põmm! ja suitsupilv kargas rauaotsast välja. See tuli nii äkki ja ootamatult, et ma ilma tahtmata, või nagu öeldakse, insiktiivselt oma parema käega püssi alt rõngast kõvasti kinni kahmasin, ja — tuligi pauk! Püssilaad andis mulle nisukese põraka vastu rinda, et hing kippus kinni jääma, suitsu ja kärsahaisu oli terve maailm täis ja selja taga puhkes nisuke mõirgav naer, misukest ma eluilmaski pole kuulnud.

Samas paukusid ka Peetritooma ja Sirgatsi püssid ja kui suitsupilv vähe nõrgemaks jäi, hüüdis Altpere Jaak, kes oli nagu päalik või niinamees, läbi naeru, et noh, Mihkel, näe, Kustas ei arvanud heaks lamavat asenditki võtta sinuga võisteldes, põrutas niisamuti püsti käelt ära.

Sahkama irvitas vastuseks ja siis jooksis kaks nooremat meest Altpere Jaagu käsul märklaudade poole.

Sa, Kustas, oleksid pidanud Maali-preili ka siia kutsuma, lausus Sahkama Mihkel selle vahe sees mulle, ise pilkava näoga vaheldamisi minu

ja teiste peale vaadates. Ehk siis tütarlaps oleks ka näinud su laskmist ja kuuleks kohe siinsamas, koha peal, kui kange mees on Pihelgase Kustas. Eile õhtul Otsal oli Kustas nii kange, et laskis iga paugu sinna, kuhu tahtis, ja mina pidin kõvera käega lepikus redus olema. No loodame, et nüüd ühekorra igale selgeks saab, kellest on meest pükstes ja kes ainult suuga oskab praalida — peajasjalikult tüdrukute ees, ning enast suureks meheks puhuda!

Mida ma nendel minutitel mõtlesin? Kirusin oma sündimisetundi, jumala eest. Nii lõikasid mind Mihkli nõökavad sõnad. Mul ei olnud kahju Rägaverest, susi temaga, linnamineku plaan oli mul juba ammu, aga vaata, Maali pärast nagu lõhkus südames. Et tüdruk mind enam näha ei taha pärast seda kõike, oli selge kui aamen kirikus. Seisin noruspäi, käed pükstetaskus, ja mõtlesin, mispärast pean just mina olema see, kes on loodud nisukeseks hädavareseks siia maa peale? Kõik teised on samasugused inimesed kui minagi, aga näe — minul just peab minema viltu! Ja mispärast — püssi pärast!

Vahepeal olid poisid jõudnud juba märklaudade manu. Kõige eesvalt jäid nad seisma parempoolse laua juurde, sihtisid seda tükk aega, siis pani üks käed toru moodi suu ette ja hõikas kõva häälega: — Esimene märklaud: neli vasemal!

Peetritooma Jüri sülitas, raputas vihaselt püssi ja hakkas vanduma, et kurat selle kirbuga on, säti teist ja rihi ühtevalu, aga ikka kisub vasakule nagu nõiutult. Ma hakkasin juba imestusega mõtlema, et mis naljakad sõnad need on,

kas siis vana Jüri on nii kirpe täis, et need isegi püssilaskmiseks mahti ei anna, kui märklaudade juurest juba hõigati:

— Teine märklaud: kuus all!

Sirgatsi Jaak ei lausunud sõnagi, muudkui nohises.

— Sa, Jaak, oleksid pidanud arvestama päikest, õpetas Aadapa Rein. Päike paistab meile peaaegu selja tagant peale, sedaviisi paistab kirp olevat kõrgemal, kui ta on. Võta natike ülespoole! Sain siis minagi aru, et ju sel püssil ikka peab kuskil olema üks kirbu-nimeline asjamees, ja vaatamata mu halvale tujule kippus vägisi naer peale, kuidas ma nüüdsama alles olin mõtelnud, et Peetritoomal on päris kirbud.

Juba olid märklaua-mehed jõudnud otsaga Sahkama Mihkli laua juurde ja kisendasid:

— Kolmas märklaud: kaheksa paremal!

Mihkel vaatas uhke näoga ringi ja tal paistis kangesti hea meel olevat, kui Altpere Jaak heakskiitvalt noogutas, Mihkli numbert laske- raamatusse kirjutades. Ühtlasi vaatas Sahkama ka minu poole, niisuguse näoga, et no nüüd hakkab saama nalja. Ma pöörasin pea kõrvale, et mitte näha ta irvakil hambaid.

Minu märklaua juures poisid seisid tükk aega. Alul vahtisid ikka märklaua servasid, nagu meie juure selgesti kätte paistis, ja mida kauem poisid otsisid, seda suuremaks läks meeste naerutuju.

— Sa, Kustas, oled oma kuuli vist Rakvere poole pöörutanud, nõokas Aadapa Rein ja igamees püüdis midagi naljakat ütelda selle peale. Siis järsku oli näha, kuidas märklaua-poisid

tükk aega ühel lohal paigal seisid ja enne üks, siis teine teraselt märklauda sihtisid. Kohe selle järele pööras hõikaja enese ringi ja möirgas kõva häälega:

— Neljas märklaud: kümme keskel!

Lõõpimine ja jutujoba jäi järsku vait, otsekui oleks keegi selle pussiga pooleks löönud. Mina ei saanud esiteks aru, mis see siis nüüd on, kas mõni peenem narrimisviis jälle, või mis. Aga kui vaatasin meeste nägusid, mis olid veninud pikaks nagu turbalabidad, ja nägin, kuidas Sahkama Mihkli lõug oli imelikult ripakili ja käed tudisesid, sai mulle selgeks, milles asi õieti seisab. Samas pani Altpere Jaak käed suu ette ja möirgas:

— Kuidas te ütlesite? Mis on neljandal märklaual?

— Kümme kees...keel! kostis hõikamine vastu. Siis Sahkama Mihkel viskas püssi maha, röögatas korra hirmsa häälega: See pole õigus! ja pistis joostes märklaudade poole. Teised muidugi järel, meie Altpere Jaaguga kõige taga.

Noh, — nägin siis ise ka oma märklauda. Nii keskel istus seal see kuuliauk, et kohe oli keskel. Mitte jõhvigi vasemal ega paremal, vaid õkva südames!

Meeste nägusid ma ei oska kuidagiviisi teile kirjeldada. Vaata, pole nisukest osavust, et kõike seda edasi jutustada, mis silm näeb. Aga kaunis kõvasti olid need näod küll sedamoodi, kuidas oli poisikestel, kui nad läbi aiaplangu Nurmit vaatasid, kes ühekorra siin platsil võistles. Nooremad poisid ei teadnud enam, kuidas mulle ütelda, kas sina või teie, ja Altpere Jaakki vaa-

tas nisukese näoga mu otsa, nagu maleva päälükule, kui see ühekorra Rägaveres käis ja kaitseliidu paraadi vastu võttis.

Mina jälle sain asjast kohe sotti ja ehk küll ma mõnikord olen nii aeglastvõitu mõtlemisega, seekord oli mul kohe klaar, et nüüd on paras aeg ausasti kaduda. Ulatasin püssi Aadapa Reinule tagasi ja laususin:

— Ole terve, Rein, püssi laenamast. Peab ütlema, sul on päris korralik riist, ainult kirp kisub sutike paremale. Kui ma seda poleks ennist püssi vaadates märganud, siis mine tea — oleksin lasknudki üheksasse või koguni kaheksasse. Ja sina, pöördusin Sahkama poole, kes noruspäi oma padrunitaskut sõrmitses, sina, poja, võiks kord ka natuke seda õiget laskmist proovima hakata. Võib-olla saab sust viie või kümne aasta pärast isegi laskur, jaah. Sedasi kõhuli maas nagu sina, lasksime me kahekümne aasta eest saja sülla peale poolekopikaliste pihta, ainult selle vahega, et meie ei kelkinud ega nõokanud neid, kes laskmas ei käind. Sedasi, pojad. Head aega nüüd, ja kui Sahkama Mihkil veel südames kripeldab, siis tulgu, millal tahab, võidu laskma. Ainult niisugune kaup on minu poolt, et kümme krooni on pauk ja kes vähem laseb, see maksab.

Nõnda ütelnud, pöördusin ümber ja sammusin aeglaselt, ruttamata kodu poole.

Kustas tõusis ja võttis reha. — Jaah, noorhärрад, sedasi sai minust esilaskur.

— Aga kuidas Maaliga jäi? pärisid kuulajad, kes olid jälginud kojamehe juttu võltsimatu huviga ja üha kasvava lõbususega.

— Maaliga — Kustas toetus rehavarre najale ja pöördus uuesti kuulajate poole — Maaliga oli siis sedasi, et esmaspäeval käisime paari lugemas ära. Terve Rägavere oli juttu täis, kui kange püssimees on Pommi-Jüri Kustas, ja et kes oleks seda võinud uskuda. Kui õpetaja juurest tulime, siis ma küsisin Maalilt, et no ütle nüüd puhtast südamest ära, mis sa mõtlesid üleile õhtul seal Otsa reheall, kui Sahkama mind kõigi kuuldes nõokas, ja samuti pühapäeva hommikul Pommil? Tüdruk läks punaseks kui vähk ja lausus poolsosinal ja häbelikult, et, kallis Kustas, mul oli nisuke sant tunne, et kas või oleks läind ja hüppand kaldast alla, kui sa oleks häbisse jäänd, ja et õpetaja juurde ma sinuga küll siis poleks julgend minna eluilmaski. Jaah, sedasi oli see lugu, noorhärрад.

Kustas lõpetas. Oli juba üsna hämar. Roos võttis viimased paberossid toosist ja ulatas kojamehetele, mida see üle habemetüükais näo ulatuva muhelusega kviteeris.

Samas ilmus garderoobilävele madalakasvuline, käbeda tegumoega naine, ealdasa umbes Kustasega võrdne.

— Mis asja sa, pimeloom, siin aega viidad ja jorutad? Näed küll, kuidas pimedus tuleb peale, kes sul seda muru kastma hakkab? Tohhoo hull säh! Kas ma sulle ei ütelnud, et lähed ja veeretad vooliku välja!

— Juba tulen, juba tulen, Maalike!

Kustas astus nobedasti uksest välja, tõmbudes veel enam kühmu. Sissejäänud kuulsid tüki aega kaugenevat kõnet, mis Maali käreda, põlevat kadakapõõsast meenutava tiiskanditooni

järgi otsustades väljendas kõike muud, ainult mitte meelitusi.

Sportlased vahetasid paljutähendavaid pilke.

— See oli siis Kustase „Argentiina kuju“! lausus Lao mõtlikult. Tekkinud üldises lõbususes lisas Reinsoo:

— Ja tema, vaeseke, peab teda pealegi ü k s i kandma.